

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Ministerul Justiției
al Republicii Moldova
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași).

Se editează din ianuarie 1991
Nr. 9 (249) 2012

Redactor-șef L. Arsene

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, prof. univ. (Constanța, România); A. Armeanic, doctor în drept, conf. univ.; V. Balmuș, doctor în drept; C. Bocancea, doctor în drept, prof. univ. (Iași, România); V. Bujor, doctor în drept; A. Burian, doctor habilitat în drept; T. Capșa, doctor în drept; Gh. Costachi, doctor habilitat în drept, prof. univ.; I. Floander, doctor în drept (Constanța, România); M. Gheorghită, doctor habilitat în drept, prof. univ.; Gh. Gladchi, doctor habilitat în drept; V. Guțuleac, doctor în drept, prof. univ.; V. Florea, doctor în drept, prof. univ.; V. Moraru, doctor în drept, prof. univ.; V. Naumov, redactor-șef adjunct; V. Popa, doctor habilitat în drept, prof. univ.

Adresa redacției:

Casa presei, et. 5 – 531; 515
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 233 790; mob. 067431762;
234 132 (contabilitatea)

E-mail: legea_zakon@mail.ru
Index: RM 77030

© Legea și viața

SUMAR

Victor GUȚULEAC, Denis PRISĂCARI. Sancțiunea contravențională: noțiune, trăsături și principii de aplicare	4
Octavian BEJAN. Metoda construcției abstracte de prognozare criminologică	9
Gheorghe GOLUBENCO, Sorin ADAM. Clasificarea și caracteristica principalelor obiecte de natură biologică umană	12
Tiberiu PLEȘU. Locul parlamentului național în arhitectura instituționalizată a Uniunii Europene	18
Veronica MOCANU. The field of personal data protection - specific area of regulation.....	23
Olga BULMAGA. Practicile concertate ca modalitate a acordurilor anticoncurențiale (studiu comparat)	32
Viorel STEGĂRESCU, Tudor PAȘCANEANU. Natura juridică a teoriei aparenței.....	37
Adelina FLOREA. Corelația principiilor răspunderii juridice cu principiul egalității	43
Alexandru VASILACHI. Eutanasia și dreptul la viață.....	49
Alina CODREANU. Principiile și obiectivele de bază ale legislației și ale politicilor UE în sfera achizițiilor publice	55

SANȚIUNEA CONTRAVENȚIONALĂ: NOȚIUNE, TRĂSĂTURI ȘI PRINCIPII DE APLICARE

Victor GUȚULEAC,
doctor în drept, profesor universitar
Denis PRISĂCARI

SUMAR

Sanctiunea contravențională este cercetată de către autori ca o formă a reacției Statului la comiterea cu vinovăție a unei fapte contravenționale. În prezenta publicație științifică se examinează noțiunea de sancțiune, trăsăturile, principiile și regulile de bază privind aplicarea ei.

SUMMARY

From the authors' point of view, the contravention of sanctionis seen as a reaction of the state to the commission with guilt of a contravention. In this publication it is examined: the sanction definition, its characteristics and the rules of application.

Dreptul, în esența sa, este legat de cele mai înalte valori umane, valori ce sînt acoperite de noțiunile de *standard*, *ordine de drept* și *bine public*. Finalitățile dreptului sînt legate de ordinea socială, morală, binele colectiv și progresul social. Nu întîmplător s-a spus că dreptul trebuie să ducă la fericirea celui mai mare număr de oameni și să evite în cel mai înalt grad suferința, durerea. Cu toate acestea, procesul de aplicare propriu-zisă a dreptului, de realizare a acestuia nu poate fi desprins de ideea de sancțiune, de pedeapsă, de răspundere, căci răspunderea juridică și sancțiunea sînt, au fost și rămîn veritabile instrumente pentru realizarea dreptului [2, 136].

Noțiunea, semnificația și istoricul termenului. Orice normă juridică cuprinde consecințele ce survin în cazul nerespectării dispoziției normei, adică sancțiunea la care este expus cel care a ne-

socotit această dispoziție. Sancțiunea juridică este abordată sub aspect teoretic și sub alte aspecte, fiind definită ca „orice măsură pe care o normă de drept o satornicește drept consecință, pentru cazul în care preceptul său va fi nesocotit” [9, p. 118]. Această definiție este utilizată în lucrările lor de către mulți doctrinari atît autohtoni, cît și români. Ea dezvăluie laconic sensul acestui institut al dreptului, dar se cer menționate și alte aspecte ale acestui termen.

M. Djuvara consideră că sancțiunea juridică este actul prin care, în mod silit, se obține executarea unei obligații ce nu se face de bunăvoie. Sancțiunea este considerată de alți autori ca o modalitate utilizată în relațiile sociale în vederea stimulării (este vorba de *responsabilitatea* juridică) și impunerii, descurajării sau prevenirii unor comportamente nocive individuale sau în grup, în raport de criteriile juridice explicite

(este vorba de *răspunderea* juridică). Societatea își organizează instrumentele de control social, prin care își asigură realizarea normelor, la nevoie prin restrîngerea drepturilor și libertăților persoanei care a nesocotit aceste norme și constrîngerea de a suporta consecințele faptelor sale. Sancțiunea reprezintă, după părerea lui P. Vonică, punerea forței organizate de stat în serviciul dreptului [2, p. 137-138].

Autorul Gh. Avornic consideră că prin *sancțiune* se înțelege măsura de acțiune juridică, aplicată de Stat și societate pentru un comportament ce încalcă prevederile (cerințele) normelor de drept. Ea presupune îmbinarea organică a două aspecte: în primul rînd, aprecierea socială negativă a comportamentului ilegal; în al doilea rînd, acțiunea prin constrîngere asupra făptuitorului, adică aplicarea față de el a măsurilor de constrîngere statală. V. Hanga, în lucrarea sa „Micul

dictionar juridic”, menționează că termenul a provenit de la latinescul „sanctio onis”, ce însemna a *promulga o lege, a stabili prin lege*. Totodată, astăzi semnifică nu altceva decât o măsură aplicată drept urmare a neexecutării unei obligații [11, p. 166].

Sanctiunea indică urmările nerespectării dispoziției normei juridice. Aceste urmări sînt, de fapt, măsurile luate împotriva persoanelor care au violat legea și care sînt aduse la îndeplinire, la nevoie, cu ajutorul puterii de stat. În funcție de natura raporturilor sociale reglementate, de importanța intereselor, a valorilor apărute, de pericolul social pe care îl prezintă actele de încălcare, sancțiunile diferă și ele din punct de vedere al naturii și gravității lor [1, p. 157].

Printre diversele tipuri de sancțiune juridică, un loc important îl ocupă sancțiunea juridică contravențională, care reprezintă o măsură de constrîngere sau de reeducare, aplicată contravenientului în scopul corectării și reeducării acestuia, precum și prevenirii comiterii contravențiilor [9, p. 118].

În opinia cercetătorului Furdui S., sancțiunile contravenționale sînt consecințele pe care legea contravențională le impune în cazul încălcării preceptelor sale, măsurile de constrîngere pe care le atrage comiterea contravențiilor și, concomitent, instrumentele de realizare și restabilire a ordinii de drept.

Noțiunea de sancțiune con-

travențională este susceptibilă de următoarele accepții:

a) element al normei contravenționale sau consecința încălcării dispoziției normei respective;

b) edictarea unui act normativ contravențional, adică edictarea sau adoptarea unei legi contravenționale;

c) element al raportului juridic contravențional de constrîngere, adică o specie de sancțiune socială care constă în transpunerea în realitate a elementului normei juridice contravenționale, ce conține consecința încălcării dispoziției normei respective;

d) instituție de drept contravențional, adică instituția alcătuită din ansamblul normelor juridice care reglementează genurile și speciile de consecințe ale încălcării dispozițiilor normelor contravenționale [8, p. 109-110].

În acest context, ar fi ideal ca toți destinatarii normelor juridice contravenționale să se conformeze regulilor de conduită stabilite prin dispoziția normei juridice materiale și protejate prin intermediul sancțiunii normei respective, însă realitatea demonstrează că o parte dintre subiecții dreptului contravențional nu respectă aceste reguli, transformînd raportul de conformare într-un raport de conflict. Pentru restabilirea legalității și a ordinii de drept, ca ultimă soluție, legiuitorul a prevăzut în norma juridică și a delegat organelor sale competente atribuția de a aplica sancțiuni celor care

încalcă preceptele normelor contravenționale.

Analizînd cele menționate, autorul consideră că sancțiunea contravențională este o măsură de constrîngere statală prevăzută de legea contravențională și aplicată făptuitorului în modul stabilit de lege pentru săvîrșirea cu vinovăție a contravenției, avînd drept scop ocrotirea valorilor sociale, formarea unei conduite civice corecte a lui, prevenirea comiterii unor noi contravenții atît de către cel sancționat, cît și de către alte persoane [10, p. 145].

Definiția la care ne referim, în primul rînd, este cea legală. Art. 32 alin. (1) din Codul contravențional al RM din 24.10.2008 menționează că „sancțiunea contravențională este o măsură de constrîngere statală și un mijloc de corectare și reeducare ce se aplică, în numele legii, persoanei ce a săvîrșit o contravenție” [7, art. 32 alin. (1)].

În dreptul penal, deseori termenul *sancțiune* este înlocuit prin *pedeapsă*, totodată accentuînd că acesta este specific numai dreptului penal. Analizînd opiniile savanților din domeniu și luînd în considerație faptul că contravenția este fapta ilicită cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, considerăm că în sensul dreptului contravențional putem pune anumite echivalențe între aceste noțiuni. Acest fapt, conform părerii noastre, nu este unul întîmplător, ci se datorează

evoluției acestei instituții a dreptului încă din Antichitate.

Normele de conduită au evoluat, perfecționându-se și adaptându-se stadiului dezvoltării sociale. Așa, bunăoară, inițial sancțiunea ce se aplica pentru violarea gravă a normelor de conviețuire era răzbunarea sîngelui, treptat s-a trecut la sancțiunea expulzării din gîntă sau trib, pentru ca apoi, odată cu apariția unui produs suplimentar peste nevoile de consum, să fie introdusă sancțiunea sub forma răscumpărării materiale.

Cuvîntul *pedeapsă* s-a transmis peste secole de la romani, care denumeau sancțiunea penală *poena*. Termenul are însă o origine mai veche, deoarece romanii l-au preluat de la greci – *poini*, iar aceștia din urmă – din limba sanscrită: *koena*, care înseamnă verificare, socotire. Se spunea că pedeapsa nu este decît moneda cu care se plătește fapta rea. Pentru a exprima ideea de pedeapsă, cronicile și praxilele Țărilor Române nu foloseau cuvîntul „pedeapsă”. Acesta a fost introdus în limbă abia în secolul al XVIII-lea. În limba vremii se folosea cuvîntul „certare” (în grecește însemna „învățătură”). De altfel, în școlile din Grecia Antică nu se percepea învățătura în lipsa pedepsei, astfel s-a ajuns să se folosească același cuvînt atît pentru o noțiune, cît și pentru alta.

Dacă de-a lungul veacurilor pedeapsa era considerată ca un mijloc de răzbunare (legea tali-

onului), cu timpul își face loc și concepția conform căreia pedeapsa n-ar trebui să urmărească numai răzbunarea, dar să fie și o învățătură. Aristotel susținea, în lucrarea „Etica”, că pedeapsa este de o mare utilitate socială, deoarece, conștientizînd posibilitatea aplicării ei, mulțimea se abține de la încălcarea dreptului numai din cauza amenințării pe care o exercită legea. Totodată, Aristotel atribuie pedepsei și o funcție etică, considerînd-o ca un mijloc de regenerare morală a făptuitorilor. Platon de asemenea accentua că „cei care vād în pedeapsă numai aspectul ei dureros, greșesc. Ei sînt orbi față de folosul ce rezultă din ea și nu știu că-i mai mare nenorocirea să nu ai sufletul sănătos, ci unul putred, nedrept și păcătos”. În vechime se aplicau unele pedepse corporale cu valori de sancțiune materială și cu sens de simbol. Izvorîte din necesitatea asigurării unor relații sociale cu o anumită rezonanță etică sau materială, asemenea sancțiuni aminteau în mod simbolic fapta rea săvîrșită și asigurau ispășirea menită în concepțiile magice ale epocii să-l purifice pe individ și totodată să fie un avertisment pentru toți cei care ar încerca să înfrîngă poruncile legii [6, p. 77-78].

Trăsăturile sancțiunilor contravenționale. Privită în cadrul general al sancțiunilor juridice, sancțiunea contravențională dispune de anumite trăsături caracteristice:

- este o măsură coercitivă ce se concretizează într-o anumită privațiune sau restricție, sau obligație silită impusă persoanei vinovate de comiterea contravenției; este o măsură de constrîngere, adică poartă un caracter, forțat. Ea se aplică contrar voinței condamnatului. Restricțiile sau privațiunile, care sînt o consecință inevitabilă a acestui tip de sancțiune, capătă o intensitate diferită în contextul executării diverselor tipuri de pedeapsă [3, p. 424];

- este un mijloc de reeducare. Cu toate că pedeapsa este întotdeauna o măsură cu caracter represiv, de natură să provoace contravenientului o anumită suferință, ea are în mod firesc și un puternic rol și efect educativ, de împiedicare a repetării conduitei antisociale, de îndreptare a lui, de formare și permanentizare în conștiința acestuia a convingerii că respectarea legii este o necesitate. Toate dispozițiile din Codul contravențional privind sancțiunile sînt concepute astfel încît să asigure reeducarea condamnaților [4, p. 283]. Constrîngerea pe care o implică pedeapsa nu poate fi concepută ca un scop în sine ori ca expresie a unor idei de justiție absolută, idei de mult revolute, ci este ea însăși un mijloc de împiedicare a repetării conduitei antisociale prin eliminarea din conștiința condamnatului a însăși ideii conduitei ilicite ca modalitate de soluționare a tendințelor, aspirațiilor sau situațiilor conflic-

tuale în care s-ar afla acesta. Deși constrângerea prin sancțiune este determinată de săvârșirea contravenției și, deci, de eșecul procesului educativ față de contravenient, ea nu înseamnă suspendarea sau renunțarea la sistemele educative care funcționează în societate, ci continuarea acțiunii acestora cu mijloace specifice, printre care constrângerea ocupă un loc important. Așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate, constrângerea pe care o implică pedeapsa nu trebuie să fie opusă caracterului educativ al acesteia, ci să apară ca un mijloc sau ca un instrument de continuare, în condiții speciale, a procesului educativ [5, p. 285];

- este o măsură de constrângere statală, adică ea se aplică numai de către Stat prin intermediul organelor abilitate în acest scop. Deși conflictul apărut în urma săvârșirii contravenției poate viza interese private, individuale, Statul apare mereu ca un purtător al interesului public, care este negat într-un mod direct sau indirect în cadrul săvârșirii oricărei contravenții. Acest interes public de ordin general constă în garantarea respectării valorilor esențiale ale societății care asigură însăși existența acesteia. Organele competente a fixa o pedeapsă, spre deosebire de sancțiunile caracteristice altor ramuri de drept, o aplică în numele legii – tipul pedepsei, cuantumul acesteia, modul în care s-a ajuns la fixarea anume a acestei pedepse și nu a alteia, modul de execu-

tare a ei trebuie să fie indicate în mod necesar în procesul-verbal de constatare a contravenției, cu trimitere la norme concrete din lege, pentru a nu trezi dubii cu privire la legalitatea acesteia [3, p. 425];

- se aplică, de regulă, în mod extrajudiciar;

- aplicarea sancțiunii contravenționale nu atrage după sine consecințele antecedentului penal;

- se aplică numai în cazul comiterii cu vinovăție a unei fapte antisociale, stipulate în CC al RM [10, p. 145], adică nu există sancțiuni fără contravenție;

- se aplică numai față de contravenient, adică nu poate fi aplicată decât celui vinovat de comiterea contravenției, neexistând deci răspundere contravențională pentru fapta altei persoane [8, p. 110];

- se aplică în scopul prevenirii comiterii de noi contravenții, adică prin aplicarea și executarea sancțiunii contravenționale nu se urmărește cauzarea unor suferințe fizice sau morale contravenientului, ci îndreptarea acestuia, prevenirea comiterii în viitor de noi contravenții sau fapte cu pericol social; concomitent, prin efectul exemplarității sale, ea servește și acțiunii de prevenție generală [8, p. 110].

Principii de aplicare a sancțiunii contravenționale. Sancțiunile contravenționale, ca, de altfel, toate tipurile de sancțiuni juridice, trebuie aplicate numai de organele competente, conform

procedurii stabilite, cu respectarea anumitor principii:

- legalitatea sancțiunilor contravenționale;

- răspunderea personală;

- stabilirea unor sancțiuni contravenționale compatibile cu morala și concepția juridică ale societății [10, p. 145];

- individualizarea sancțiunilor contravenționale.

Principiul legalității (*nulla poena sine lege*) poate fi rezumat la aceea că legea trebuie să prevadă pedeapsa pe care o riscă făptuitorul și criteriile ei de determinare cu anterioritate față de faptul comiterii contravenției. Conform acestui principiu, toate pedepsele trebuie să fie indicate în lege, iar instanța de judecată sau agentul constator poate aplica doar pedepsele prevăzute de Codul contravențional pentru o anumită faptă ilicită. Stabilirea unei pedepse nestipulate în CC sau fixarea uneia cu încălcarea limitelor minime sau maxime indicate în sancțiunea articolului din Partea specială a CC sau a altor condiții stabilite în partea generală a CC reprezintă abateri de la acest principiu și pot atrage nulitatea sancțiunii aplicate [3, p. 425-426].

Pentru atingerea scopului de aplicare a sancțiunilor contravenționale, o mare pondere o are respectarea principiului individualizării sancțiunilor contravenționale – individualizarea pedepsei (sancțiunii). Pedeapsa (sancțiunea) trebuie să asigure realizarea scopului

și funcțiilor educative. Mai întâi de toate, ea trebuie să fie adaptabilă, deci să permită adaptarea ei concretă la gradul de pericol al faptei și al făptuitorului. Această adaptare este rezultatul unui proces complex, căci ea cuprinde o serie de activități desfășurate de diferite organe după criterii și reguli determinate, conform faptei săvârșite și persoanei care a săvârșit-o, la care uneori se adaugă o serie de factori externi, dată fiind dimensiunea spațială și temporală a fenomenului juridic [6, p. 79].

Avînd în vedere marea diversitate de circumstanțe în care poate fi săvârșită o contravenție, precum și particularitățile diverselor contravenții, este necesar ca legiuitorul să stabilească tipurile de pedepse ușor adaptabile. Dînd eficiență acestui principiu, legiuitorul a fixat pentru majoritatea contravențiilor sancțiuni alternative. Este important ca organul (persoana cu funcție de răspundere) împuternicit să aplice aceste sancțiuni, urmînd exemplul legiuitorului, în cazul emiterii deciziei concrete, să țină cont de caracterul contravenției comise de făptuitor, de gradul vinovăției lui, de starea materială, de circumstanțele ce atenuează și de cele ce agravează răspunderea și, în limitele sancțiunii contravenției comise, să aplice o pedeapsă contravențională individuală.

Principiul răspunderii personale presupune că aplicarea sancțiunilor contravenționale nu se

poate extinde asupra altor persoane decît cele care au calitatea de făptuitor. Sancțiunea contravențională se aplică numai persoanei care a neglijat cu vinovăție norma contravențională materială și se execută, de asemenea, de către aceasta.

Principiul stabilirii unor sancțiuni contravenționale compatibile cu morala și concepția juridică a societății vine să asigure respectarea principiului umanismului. Pentru a fi pe deplin eficiente, sancțiunile contravenționale trebuie să fie acceptate de societate atît din punct de vedere juridic, cît și din punct de vedere moral [10, p. 146]. Pedeapsa trebuie să corespundă faptei antisociale săvârșite și pericolozității atacantului și nu trebuie să distrugă speranța celui condamnat la încadrarea activă în viața societății. Așadar, pedeapsa nu trebuie să fie de așa natură, încît să înjosească personalitatea făptuitorului și nici să-i cauzeze suferințe fizice. Aplicarea pedepsei și modul de executare a ei se fac în așa fel încît condamnatul să-și formeze o atitudine corectă față de muncă, față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială [6, p. 79].

Sancțiunea contravențională, fiind o instituție extrem de importantă, face parte din cei trei piloni ai dreptului contravențional. Ea este nu altceva decît un răspuns la încălcarea ordinii sociale stabilite de societate prin intermediul normelor de drept. Sancțiunea

stabilește limitele și metodele prin care autorul unei fapte ilicite, comise cu vinovăție, urmează să fie „răsplătit” pentru conduita sa și dauna adusă echilibrului social. Astfel, putem menționa că sancțiunea contravențională nu numai reeducă contravenientul în spiritul respectării legii, dar și arată un exemplu altor persoane în cazul repetării unor astfel de greșeli. Metaforic am putea spune că sancțiunea este ca un „leac” pentru boala societății ce se numește contravenționalitate. Dreptul creează un echilibru care menține existența și duce la evoluția societății umane, iar instituția sancțiunii, la rîndul ei, veghează ca acest echilibru să fie păstrat și ca obstacolele din calea evoluției societății să fie înlăturate.

Referințe bibliografice

1. Baltag D., Guțu Al. *Teoria generală a dreptului*. Curs teoretic. Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”. Chișinău, 2002.
2. Baltag D. *Teoria răspunderii și responsabilității juridice*. Chișinău: ULIM, 2007.
3. Botnaru S., Șavca A. *Drept penal. Partea Generală*. Vol. I. Chișinău: Cartier Juridic, 2005.
4. Boroi Al. *Drept penal. Partea Generală*. București: All Beck, 1999.
5. Bulai C. *Manual de drept penal: partea generală*. București: All Beck, 1999.
6. Corcenco A. *Răspunderea minorilor pentru săvîrșirea contravențiilor*

administrative. Chișinău: Academia de Științe a Republicii Moldova, Institutul de Filosofie, Stat și Drept, 2005.

7. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 3-6/15 din 16.01.2009.

8. Furdui S. *Drept contravențional*. Manual. Chișinău: Cartier Juridic, 2005.

9. Fistiscan E., Păscari A., Furdui S. *Administrarea cauzelor de contencios administrativ*. *Administrarea cauzelor contravenționale*. Cartea VIII. Suport de curs. Chișinău: Cartier, 2009.

10. Guțuleac V. *Tratat de drept contravențional*. Chișinău: S. n., („Tipogr. Centrală”), 2009.

11. Hanga VI. *Mic dicționar juridic*. București: Lumina Lex, 1999.

METODA CONSTRUCȚIEI ABSTRACTE DE PROGNOZARE CRIMINOLOGICĂ

Octavian BEJAN,

doctor în drept, prorector pentru știință și relații interuniversitare al Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată

RÉSUMÉ

Par l'intermède de cet article on propose une nouvelle méthode de prévision criminologique que nous avons élaborée et nommée *la méthode de construction criminologique abstraite*. C'est une méthode théorique de prévision qui exprime une probabilité théorique. L'utilité pratique particulière de cette méthode consiste en la production des prédictions criminologique dans l'absence des connaissances scientifiques ou pratiques au sujet de certains facteurs de la criminalité ou l'activité anti-crime. Les points forts de cette méthode sont : elle permet la réalisation des prévisions criminologiques même dans la situation où n'existe pas une connaissance directe des facteurs et elle suppose des ressources matérielles infimes. Par contre, les points faibles sont les suivants : elle ne permet pas une prévision criminologique continue, elle ne permet pas dans tous les cas la détermination de l'évolution quantitative du phénomène et elle nécessite des ressources humaines de haute qualité.

În criminologie, au fost definite cinci metode de prognozare criminologică: metoda extrapolării, metoda modelării, metoda estimării experților, metoda comparativă și metoda corelării unicaracteriale [1]. Aplicând aceste metode în activitatea noastră practică de criminolog, am constatat, pe de o parte, insuficiența lor predictivă, iar pe de altă parte, posibilitatea lărgirii acestui instrumentar metodologic.

Preocupările noastre practice și științifice pentru metodologia de prognozare criminologică ne-au dus la elaborarea unei noi metode de prognozare, pe care noi am numit-o convențional *metoda construcției criminologice abstracte* și pe care o prezentăm în acest articol.

În viziunea noastră, **metoda construcției criminologice abstracte de prognozare criminologi-**

că constă în determinarea stării viitoare a criminalității sau a activității anticrimă prin stabilirea teoretică a influenței, anterior nestudiate, a unui fenomen asupra criminalității sau activității anticrimă.

La temelia metodei construcției abstracte stă faptul că cunoașterea criminologică este posibilă prin metode teoretice [2].

Metodologia de aplicare a metodei construcției criminologice abstracte constă, în esență, în următoarele:

1) sînt analizate procesele și fenomenele actuale din societate;

2) este determinată pe cale rațională influența previzibilă a proceselor și fenomenelor actuale din societate asupra criminalității sau activității anticrimă;

3) este formulată o prognoză criminologică.

Potrivit raționamentelor noas-

tre, ea se deosebește de celelalte metode de prognozare criminologică prin aceea că nu se bazează pe o cunoaștere preexistentă a unui sau unor factori determinanți. Prin urmare, criminologul încearcă prin metoda construcției abstracte să completeze un gol din cunoașterea criminologică, datorită necesităților practice care nu suferă amânare. Or, din cunoștințele științifice (cunoaștere generală) și informația analitică (cunoaștere concretă), criminologul poate obține, pe cale rațională, cunoștințe despre viitor, ipotetice sau chiar sigure, respectând anumite reguli metodologice.

Noi am ales denumirea de „construcție abstractă” pentru această metodă de prognozare criminologică, pentru că ea folosește același principiu ca și metoda abstract-constructivă de cercetare criminologică [3]. Totuși, metodologia și finalitatea lor este diferită.

Metoda construcției abstracte constituie singura metodă de prognozare criminologică care dă posibilitatea obținerii de cunoaștințe noi. Aceste cunoștințe au însă un caracter implicit, fiind cuprinse în prognoza criminologică elaborată prin această metodă, care oferă o cunoaștere concretă a stării viitoare a fenomenelor supuse prognoării.

Prognozele criminologice elaborate prin metoda construcției abstracte reprezintă o probabilitate

teoretică [4, p. 202], ca și metoda estimării experților (Natasha Dufour, *Mes mathématiques de A à Z simplifiées*, Anjou: Les éditions CEC, 2011, p. 202).

Pentru a spori puterea de predicție teoretică pe care o oferă metoda estimării experților, este necesar a înzestra criminologul cu o metodologie eficace de prognozare criminologică teoretică, care să îi permită să valorifice nu numai gândirea inconștientă, ci și pe cea conștientă, aplicând strict regulile de cunoaștere teoretică, posibilitate pe care o oferă anume metoda construcției criminologice abstracte.

Cu ajutorul construcției abstracte pot fi obținute deopotrivă prognoze criminologice calitative și cantitative.

Metoda construcției criminologice abstracte se deosebește de metoda corelării criminologice unicaracteriale, pe care tot noi am elaborat-o [5], prin faptul că prima se referă la o relație de determinare *necunoscută* anterior dintre un fenomen și criminalitate sau activitatea anticrimă, iar ultima privește o relație de determinare *cunoscută* anterior între un fenomen și criminalitate sau activitatea anticrimă. De asemenea, în timp ce metoda construcției criminologice abstracte este teoretică, metoda corelării criminologice unicaracteriale este empirică.

Punctele forte ale metodei

construcției abstracte de prognozare criminologică sînt: (1) permite realizarea prognozărilor criminologice în situația în care nu există o cunoaștere criminologică directă a factorilor determinanți activi ai criminalității sau activității anticrimă și (2) presupune resurse materiale infime pentru elaborarea prognozelor.

Punctele slabe ale metodei construcției abstracte de prognozare criminologică sînt: (1) nu permite o prognozare criminologică continuă, (2) nu permite în toate cazurile determinări cantitative ale evoluției viitoare a fenomenelor supuse prognoării criminologice și (3) necesită resurse umane de înaltă calitate.

Potrivit cercetărilor noastre, aplicarea corectă a metodei construcției abstracte în prognozarea criminologică presupune respectarea următoarelor reguli fundamentale: (a) aplicare riguroasă a metodologiei de cunoaștere criminologică (sau, eventual, științifică) teoretică; (b) indicare a fenomenului care se presupune că va influența criminalitatea sau activitatea anticrimă; (c) argumentare, teoretică sau empirică, a enunțurilor predictive formulate.

Vom prezenta o metodologie de aplicare a acestei metode de prognozare criminologică. În acest scop, vom apela la un caz real, desprins din practica noastră de cercetare criminologică. Astfel,

realizarea acestei prognoze a fost prilejuită de cercetarea problemei prognozării criminologice și ale cărei rezultate urmează a fi prezentate.

Pasul nr. 1. Am analizat situația și am constatat că o serie de insuficiențe diminuează randamentul activității analitice a criminologului. Dintre aceste neajunsuri fac parte înregistrarea unui număr limitat de trăsături ale criminalității (crime, criminali etc.), posibilitățile restrânse de grupare, prelucrare și analiză statistică automatizată a indicilor care descriu diverse trăsături ale criminalității (crime, criminali etc.) și dificultatea utilizării sistemului de evidență informatizată a criminalității.

Pasul nr. 2. Am analizat situația și am constatat că: (a) numărul trăsăturilor înregistrate ale criminalității a sporit progresiv de-a lungul anilor, (b) au crescut posibilitățile de grupare automatizată a datelor privitoare la criminalitate înregistrate și (c) a devenit mai facilă utilizarea sistemului de evidență informatizată a criminalității de către criminolog. De exemplu, în timpul activității noastre de criminolog-analitician în cadrul Serviciului de Poliție al mun. Gatineau (Canada), noi aveam posibilitatea să extragem informația necesară din sistemul de evidență automatizată a criminalității și activității anticri-

mă din chiar biroul nostru, beneficiind de o interfață prietenoasă, spre deosebire de situația din Republica Moldova, a cărei interfață era respingătoare. Este regretabil, pentru că la origine acest sistem era cel mai performant din cadrul Uniunii Sovietice, după cum rezultă din spusele specialistului care l-a conceput. O situație relativ mai bună exista la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției al Republicii Moldova, care dispunea de un sistem informatic independent de evidență, el însă avea inconvenientul înregistrării unui număr restrâns de trăsături ale crimelor și activității anticrimă.

Pasul nr. 3. Am analizat situația și am constatat că activitatea analitică este în continuă dezvoltare, datorită faptului că conducătorii sociali și cei ai activității anticrimă solicită tot mai mult o fundamentare analitică a deciziilor care urmează a fi luate de către ei, probabil ca urmare a dezvoltării societății sub aspectul științific (gândire, practici etc.).

Pasul nr. 4. Am analizat situația și am constatat că a devenit posibilă elaborarea unor programe informatice foarte dezvoltate de analiză matematică și statistică, al căror preț este accesibil (de exemplu, Excel), precum și că producerea programelor informatice specializate (de exemplu, SPSS) are un preț acceptabil.

Pasul nr. 5. Am construit din constatările obținute un raționament a cărui concluzie indica, pe de o parte, că criminologul va beneficia în viitor de un număr sporit de date despre criminalitate și activitatea anticrimă, pe care le va putea extrage, grupa, prelucra și analiza statistic cu mai multă ușurință în mod automatizat, iar pe de altă parte, că activitatea analitică și de colectare a datelor se va extinde considerabil, lărgindu-și ponderea în volumul global al activității anticrimă.

Pasul nr. 6. Am formulat prognoza criminologică:

1. Este de așteptat că criminologul va beneficia în viitor de un suport informațional-instrumental sporit, care se va caracteriza printr-un număr mult mai mare de trăsături înregistrate, posibilități extinse de grupare, prelucrare și analiză statistică automatizată, precum și ușurință în operarea sistemului de evidență și analiză statistică.

2. Este de așteptat că activitatea analitică și de colectare a datelor despre criminalitate și activitatea anticrimă va deține în viitor o pondere considerabil sporită în economia activității anticrimă.

Pasul nr. 7. Am întocmit raportul de prognozare criminologică. În unele cazuri, se poate impune includerea prognozei elaborate într-un alt raport (analitic, statistic, informativ etc.).

Este de subliniat că această

prognoză criminologică demonstrează importanța orientării permanente a criminologului spre producerea de prognoze, deoarece astfel gândirea lui încearcă să valorifice orice informație cu care el intră în contact sub aspect predictiv.

Referințe bibliografice

1. De exemplu: Г.А. Аванесов, *Криминология, прогностика, управление*, Горьковская высшая школа МВД СССР, Горький, 1975; *Курс советской криминологии*, Москва: Издательство «Юридическая литература», 1985; М.А. Кириллов, *Прогнозирование преступности*, ЮИ МВД России, Москва, 2000; В.Г. Бужор, *Криминология и основы предупреждения преступности*, Измаил, 2005; А. Есберген, *Криминология*, Алматы, 2008; О. Bejan, *Dicționar de criminologie*, Chișinău, 2009.

2. Vezi, de exemplu: О. Bejan, *Realizarea cercetărilor criminologice teoretice*, Chișinău, 2009.

3. Vezi prezentarea și caracterizarea acestei metode în monografia: О. Bejan, *Realizarea cercetărilor criminologice teoretice*, Chișinău, 2009.

4. Natasha Dufour, *Mes mathématiques de A à Z simplifiées*, Anjou: Les éditions CEC, 2011.

5. О. Bejan, *Dicționar de criminologie*, Chișinău, 2009.

CLASIFICAREA ȘI CARACTERISTICA PRINCIPALELOR OBIECTE DE NATURĂ BIOLOGICĂ UMANĂ

Gheorghe GOLUBENCO,
doctor, în drept, conferențiar universitar
Sorin ADAM,
doctorand

SUMMARY

The paper presents a brief analysis of the doctrinal approaches related to the classification of human biological traces and proposes a new classification based on many criteria, including those proposed by the classical traciology. The authors underline the importance of traciological analysis of biological traces for the correct resolving of criminal cases.

REZUMAT

În lucrare se face o analiză succintă a abordărilor doctrinare privind clasificarea urmelor de natură biologică umană și se propune o nouă clasificare în baza mai multor criterii, inclusiv a celor preluate din traseologia clasică. Autorii argumentează importanța analizei traseologice a urmelor biologice pentru soluționarea justă a cauzelor penale.

Clasificarea urmelor de natură biologică umană este necesară nu numai pentru a studia caracteristicile tipice fiecărui gen de urme, dar și pentru a determina mecanismul formării lor în ansamblul tuturor modificărilor apărute la fața locului în condițiile săvârșirii unei infracțiuni. Necesitatea sistematizării urmelor biologice, în legătură cu sporirea volumului de informație de natură biologică obținută în cadrul investigării infracțiunilor, este evidentă.

Analiza literaturii de specialitate din spațiul vorbitorilor de limbă română denotă că lucrări privind clasificarea urmelor de natură biologică umană, exceptând urmele de sânge, sînt foarte puține. Profesorul E. Stancu

clasifică toate urmele biologice, după proveniența lor, în 3 grupe: *de secreție* (saliva, secreția nazală, laptele matern); *de excreție* (urina, fecalele, sperma, sputa, vomismentele, meconiul, vernix caseoza); *țesuturi umane* (moi: sânge, piele, țesut muscular, masă cerebrală; dure: oase și unghii). În această grupă de urme sînt incluse firele de păr și urmele de miros. În opinia autorului, „urmele de miros se constituie într-o categorie de urme distinctă, fără a se confunda cu urmele biologice propriuzise” [1, p. 137]. Această poziție, împărtășită și de alți autori [2, p. 267], o considerăm corectă, întrucît urma de miros se formează din mirosul individual (urmă biologică propriu-zisă) și mirosul general

al omului, precum și din mirosul suportului [3, p. 221]. Cercetătorii români C. Drăghici și A. Iacob clasifică la fel urmele în cauză după natura lor, însă suplimentar le ierarhizează – după frecvența cu care acestea se întâlnesc la fața locului – în: urme de sînge; urme de salivă; urme de spermă; urme de natură piloasă; urme de natură osteologică (resturi osoase); urme de țesuturi moi; urme de miros [4, p. 214-215]. Alți autori români acordă atenție problemei clasificării doar a urmelor de sânge (Gh. Alecu, C. Sucișu ș.a.).

O poziție deosebită, de altfel, nu prea clară, ocupă autorii *Traatatului de Tehnică criminalistică*, care cataloghează toate urmele de natură biologică umană, inclusiv cele de miros (numite *odorizante*) la categoria microurmelor [5, p. 290], acestea din urmă fiind definite ca „particule de materie care se prezintă în stare lichidă sau solidă (*sublinierea ne aparține* – S.A.), ori sub forma caracteristicilor mecanice, slab vizibile sau invizibile cu ochiul liber, avînd legătură cu o faptă de natură penală” [5, p. 290]. Definiția în cauză nu lasă loc tocmai pentru urmele de miros care se prezintă în stare gazoasă. Este îndoielnic că și celelalte urme de natură biologică umană, pornind de la această definiție, dimensiunile și gradul de vizibilitate, să le putem cataloga pe toate la microureme. În opinia

noastră, microuremele sînt o manifestare concretă a urmelor, de aceea conținutul noțiunilor de „urme” și „microureme” se corelează reciproc ca întreg și parte. Deci, este oportun ca în calitate de criteriu de catalogare a obiectelor la microureme să luăm faptul că acestea sînt obiecte materiale legate de un eveniment cu caracter penal, că dețin masă și dimensiuni mici care determină aplicarea unor metode instrumentale pentru detectarea și examinarea lor.

O astfel de abordare ne permite să catalogăm doar urmele de miros la categoria microurmelor. Celelalte, în funcție de acești factori, pot fi catalogate mai curînd la cele tra-seologice: urme-materie (substanțe de sînge, lichid spermatic, salivă etc.), urme-obiecte (fragmente de dinți, unghii, oase etc.). Urmele de miros uman nu pot fi recepționate vizual, se scot în evidență cu ajutorul organului senzorial al cîinilor special instruiți – biodetectori. La fel, este imposibil a determina dimensiunile urmei de miros din cauza lipsei unei structuri exterioare a acesteia. În acest sens, ne exprimăm dezacordul cu autorii C. Drăghici și A. Iacob, care consideră că în urma de miros se poate evidenția lungimea, lățimea și înălțimea acesteia [4, p. 251]. Este îndoielnic că am putea fixa cu suficientă exactitate astfel de parametri ai urmei în procsul-verbal de cercetare la fața locului.

Revenind la clasificarea urmelor de natură biologică umană, trebuie notat faptul că, folosind doar un singur criteriu de clasificare a urmelor, este foarte greu de cuprins toată diversitatea, corelările spațiale și temporale ale acestora. De aceea, în cele ce urmează, în baza clasificărilor criminalistice generale ale urmelor, precum și luînd în calcul sistematizările făcute în literatura de specialitate a urmelor de sînge vom încerca să le ierarhizăm după mai multe criterii: felul substanței creatoare de urme; mecanismul de formare a acestora; starea lor de agregare ș.a.

Cea mai simplă clasificare a urmelor de natură biologică poate fi efectuată în funcție de tipul materiei creatoare de urme. În acest sens, în aspect criminalistic materiile cele mai importante ce formează urmele respective sînt sîngele, saliva, sperma, firele de păr, mirosul individual al omului – obiecte pe care le vom caracteriza succint în cele ce urmează.

Sîngele este un țesut fluid complex care, împreună cu limfa și lichidul interstițial, formează mediul intern al organismului. El îndeplinește multiple funcții în metabolism, în autoapărarea organismului, în coordonarea funcțiilor vitale [6, p. 235]. Este alcătuit dintr-o substanță fundamentală lichidă – plasma –, în care sînt suspendate elemente celulare superioare diferențiate: eritrocite, trombo-

cite, leucocite. Sîngele reprezintă 6-8% sau, altfel spus, 1/13 din greutatea corporală și conține 40-45% elemente figurate, dintre care 1% sînt leucocite și trombocite, restul fiind constituit din hematii. Leucocitele circulante sînt alcătuite din 65% granulocite, 30% limfocite și 5% monocite. Plasma sangvină reprezintă 35-60% din volumul total al sîngelui. Ea este alcătuită din 90% apă și 10% reziduu uscat, din care 9% – substanțe organice și 1% – substanțe anorganice.

Saliva rezultată din procesul fiziologic al organismului se creează prin eliberarea lichidului secretat de glandele salivare, este un produs biologic de secreție cu densitatea 1,001-1,017, pH – 5,8-7,4, care conține peste 98% apă, 0,3% substanțe organice, iar restul este format din elemente celulare degenerate provenite din glande, mucoasa bucală și limfodoli, o floră microbiană variată, substanțe anorganice. Acestea se formează în timpul fumatului, mușcatului, mîncatului, cîntatului la un instrument de suflat, prin sărut, prin eliminarea voită a salivei ș.a. [7, p. 150].

Sperma face parte din categoria urmelor biologice a căror proveniență în cîmpul infracțional este caracteristică săvîrșirii de infracțiuni cu un grad sporit de pericolar social. Sperma este un lichid de culoare alb-gălbuie sau galben-

cenușie, opalescent neomogen, vîscos (are o viscozitate de 3 ori mai mare decît a serului sangvin), este ușor alcalin – pH = 7,2-7,6; greutate specifică 1,02 – 1,04 cu un volum de 2,5-5,5 ml; are miros caracteristic (de scrobeală).

Formarea urmelor de spermă are loc prin depunerea pe diverse suporturi a lichidului spermatic ejaculat în momentul consumării unui act sexual de către bărbați sau ca urmare a masturbării ori a unor tulburări neuropsihice [8, p. 265-266].

Firele de păr alcătuiesc o categorie distinctă de urme biologice, căroră în criminalistică li se atribuie denumiri diferite, precum: “urme de natură piloasă” sau “urme sub forma firelor de păr”, cercetarea avînd scopul de a stabili valoarea de identificare a lor, măsura în care acestea pot contribui la depistarea persoanelor de la care provin.

Firul de păr, constituind o parte componentă a stratului cîrnos al epidermului, este o parte anexă a pielii ce constă din două părți principale: partea fixată în piele și partea liberă. Suprafața firului denumită cuticulă este acoperită de solzi cornoși, cu partea lor liberă spre vîrful firului. Sub solzi se află stratul cortical, care este alcătuit din celule alungite, transformate în fibre longitudinale, nenucleate, paralele sau ușor

răsucite elicoidal [9, p. 282].

Mirosul individual al omului este o însușire a substanțelor mirositoare ale sîngelui, ale transpirației, determinată genetic și recepționată de cîinele-biodetector specializat ca particularitate irepetabilă a unui individ concret [10, p. 4]. Trebuie deosebit *mirosul ca simț*, cu care sînt înzestrați oamenii și unele animale, capacitatea lor biologică de a percepe și deosebi emanații mirositoare, care nu există în afara organismului în viață, și *urmele de miros* ca substanțe mirositoare în cantități moleculare. Acestea din urmă pot fi colectate prin metode de contact, păstrate, iar mai apoi examinate pe calea expertizei și folosite în procesul de investigare a infracțiunilor.

În literatura criminalistică noțiunea de „miros individual” deseori se interpretează ca amestec de gaz și aburi evaporate de pe corpul uman și care îl însoțec sub formă de „trenă”. Însușirile mirosurilor individuale se determină prin substanțele lor componente, care au capacitatea de a se volatiliza, evaporă în anumite medii, diviza, au proprietatea de a difuziona, a se amesteca și a se împrăști.

Revenind la sistematizarea generală a urmelor de natură biologică, trebuie menționat un alt criteriu important în acest sens – după caracterul și mecanismul interacțiunii obiectelor creatoare

de urme. Pentru prima dată acest criteriu a fost aplicat în traseologie de către criminalistul rus Б.И. Шевченко [11, p. 20]. Ulterior s-au făcut mai multe propuneri de a completa și îmbunătăți divizarea făcută de el, de aceea în cele ce urmează ne vom sprijini pe clasificările făcute în ramura traseologiei tradiționale, pentru a grupa și delimita urmele de natură biologică.

După **gradul de percepere** acestea pot fi împărțite în urme vizibile, slabvizibile și latente.

După **particularitățile obiectului primitor**, urmele de natură biologică pot fi de adâncime, de suprafață și mixte. *Urmele de adâncime* se formează nu din cauza deformării în profunzime a obiectului primitor, dar ca urmare a impregnării cu substanța obiectului creator de urmă a suprafeței porozitate a obiectului primitor. Acestea pot fi numite urme de îmbîcsire. *Urmele de suprafață* apar pe suprafețe dure ce nu posedă capacitatea de a îmbiba substanțe, deci pot apărea ca rezultat al unor modificări de suprafață (depuneri de substanță) pe corpurile primitoare și care practic nu schimbă forma și structura acestora. Acestea totdeauna sînt *urme de stratificare*. *Tipul mixt* cuprinde urmele de stratificare cu îmbibarea parțială a substanței în obiectul primitor.

Privite prin prisma traseologiei, urmele de natură biologică pot

fi delimitate și în **urme statice** și **urme dinamice**. Aici însă, prin extrapolarea tezelor traseologiei clasice relativ la urmele biologice, este necesar a introduce unele rectificări legate de mecanismul formării urmelor. Este vorba de faptul că urmele de natură biologică se formează fără ca obiectul creator de urmă să contacteze cu cel primitor. Aceste urme apar ca rezultat al căderii substanței urmei pe suprafața primitoare. Pentru delimitarea acestor urme, este important a stabili dacă substanța creatoare de urmă lunecă sau nu pe suprafața primitoare, ca urmare a acțiunii unor factori externi. În astfel de situație, extinderea liberă a diametrului picăturilor substanței creatoare de urmă, ce însoțesc totdeauna procesul de formare a urmelor biologice care cad pe o suprafață și formarea unei urme rotunjite, poate fi neglijată.

Urmele dinamice de natură biologică se formează în cazul în care unul dintre factorii creatori (substanța creatoare de urmă, suprafața primitoare sau obiectul creator de urmă) relativ la alt element al sistemului se află în mișcare.

Urmele statice de natură biologică se formează în cazul în care substanța creatoare de urmă este nemișcată față de suprafața primitoare în momentul apariției urmei sau după formarea ei. Acestea sînt petele de sânge, urină, spermă în formă de picături, care s-au format

în urma căderii libere a acestor lichide sub acțiunea gravitației, fără a mai fi accelerate suplimentar.

O altă pereche din cadrul urmelor de natură biologică, care nu se regăsește în structura clasificărilor traseologice, sînt urmele de contact și cele formate prin cădere liberă. Prof. univ. Gh. Alecu prin **urme de contact** (cu referire la sînge) înțelege dîrele, mînjiturile, ștersăturile și imprimările realizate ca efect al contactului dinamic între sursa de sînge și diferitele suprafețe din componența cîmpului locului faptei [12, p. 110]. Așadar, urmele de contact apar ca urmare a contactului nemijlocit dintre suprafața purtătoare de substanță biologică și cea primitoare. Acestea pot fi și imprimările sau mînjiturile de sînge, spermă pe suprafața primitoare în cazul atingerii ei cu obiectul murdar de aceste substanțe.

Urmele formate prin **cădere liberă** se formează în lipsa contactului suprafeței ce poartă urma și cea primitoare de urmă. Acestea apar ca rezultat al căderii sub acțiunea gravitației a picăturilor de sînge, spermă, salivă, urină pe suprafața primitoare. Aici pot fi catalogate bălțile de sînge, diverse scurgeri, pete, stropi de substanțe biologice.

După **starea de agregatie a urmelor** biologice, acestea pot fi în stare solidă (uscate), lichide sau umede (dacă acestea sînt urme de

împregnare), precum și în stare gazoasă (urmele de miros).

Analiza literaturii de specialitate denotă și existența altor temeuri de clasificare a urmelor de natură biologică, însă mai informativă ni se pare clasificarea făcută de savanții ruși Кисин М.В. și Туманов А.К. [13, p. 24]. Pentru clasificarea urmelor de sânge, aceștia au folosit un complex de caracteristici privind forma și mecanismul apariției lor – criterii care, desigur, sînt inseparabile. Autorii au propus divizarea urmelor de sânge în trei grupe: urme elementare, complexe și mixte.

Urmele elementare sînt acelea, caracteristicile morfologice ale căroră reproduc nemijlocit modul și condițiile creării lor [14, p. 126]. În opinia acestor savanți, urmele elementare pot fi împărțite în: pete, stropi, scurgeri, bălți, mînjituri, imprimări. Aceste urme, în cadrul cercetării infrafracțiunilor, pot fi observate pe orice tip de suprafață, în funcție de care se va modifica și forma lor.

Petele de sânge se formează prin cădere liberă sub influența forței de gravitație. De aceea, urmele de sânge nu not fi considerate pete, dacă ele sînt spațiate pe suprafețe verticale sau pe plafon ori pe partea de jos a obiectelor. Petele, la rîndul lor, pot fi statice și dinamice. Cele *statice* se formează atunci cînd picăturile cad dintr-o sursă nemișcată avînd o formă rotunjită.

Urmele *dinamice* apar în cazul în care sursa scurgerii de sânge se află în mișcare, forma acestor picături este alungită. Capătul subțiat al picăturilor de sânge căzute pe un suport indică direcția circulației persoanei care sîngerează, sporirea vitezei de mișcare amplifică și lungimea urmei. În funcție de aspectul marginii petelor, precum și de prezența sau lipsa petelor-satelit (secundare) în jurul celor de bază, de deformările acestor pete, autorii unor lucrări de specialitate, în special Вейдиня М.Р., le clasifică în urme cu margini netede; urme cu margini văluroase; urme cu margini zimțate; urme cu margini radiale [15, p. 10-11]. În legătură cu aceasta, Диденко Ф.К., cu referire la una dintre lucrările medicului-legist Эдель Ю.П. [16, p. 404-405], menționează că picăturile cu o consistență normală, căzînd de la o înălțime de 10 cm, formează o urmă cu margini netede, diametrul căreia nu depășește 10 mm. Pe măsură ce distanța pînă la obstacol se mărește, crește diametrul picăturilor, la marginile lor apar zimți care, la înălțimi mai mari, se întind în formă de raze. Numărul zimților și al razelor crește treptat, iar începînd cu înălțimile ce depășesc 50 cm apar pete derivate, numrul căroră la început crește (la distanțe de pînă la 200 cm), apoi treptat (la distanțe de pînă la 300 cm) se micșorează [14, p. 129]. În acest context, considerăm greșită păre-

rea criminalistului român Gh. Alecu, care notează că „picăturile vor fi cu atît mai mici cu cît cad de la o înălțime mai mare” [12, p.108].

Stropii de sânge se formează în urma unei forțe suplimentare, precum deplasarea alertă a sursei de sânge, aplicarea unei lovituri peste o băltoacă de sânge, scuturarea mîinilor din care ies picături de sânge sau chiar presiunea arterială a vaselor sangvine lezate (în ultimul caz urmele se caracterizează prin gruparea lor ritmică în formă de evantai, determinată de ritmicitatea jetului de sânge ce țîșnește din arteră).

Scurgerile de sânge au o formă liniară și se datorează gravitației. Ele sînt urme continue ce apar în cazul în care sângele curge cu o viteză mică pe obiectele din jurul victimei sau pe vestimentația acesteia, reflectînd tot microrelieful suprafeței pînă la locul de oprire, ce are aspectul unor acumulări. Scurgerile apar în termene imediat următoare aplicării unor plăgi victimei, cînd sângele încă nu reușește să se coaguleze sau să se împregneze în suport.

Bălțile constituie un alt tip de urme care apar în urma scurgerilor abundente de sânge. Dimensiunile și forma bălților sînt determinate de cantitatea de sânge și de însușirile suprafeței pe care acestea s-au acumulat.

Mînjiturile sînt urme de sânge apărute prin atingere în urma con-

tactului obiectului însîngerat cu o oarecare suprafață primitoare de urmă. Aceste urme se formează în cazul în care se strămută cadavrul ce sîngerează din locul inițial, se șterg uneltele infracțiunii, mîinile însîngerate.

Urmele de imprimare se formează ca urmare a contactului unui obiect însîngerat sau a unei părți a corpului uman cu o suprafață primitoare sub un unghi ce se apropie de 90 de grade. Imprimările de sînge mai frecvent reprezintă amprente de mîini, picioare, vestimentația prin stratificarea sau destratificarea sîngelui. Acestea pot reproduce parțial sau în totalitate configurația și microrelieful suprafeței creatoare de urmă.

O altă grupă de urme, pe lîngă cele elementare, după cum menționează savantul M.B. Кисин, sînt urmele biologice complexe – o totalitate diversă de urme elementare, apărute pe corpul omului dintr-o sursă comună de scurgere. În opinia noastră, mai corect ar fi să numim astfel de urme combinate.

Cît privește categoria urmelor mixte, trebuie menționat că acestea prezintă ansambluri de urme combinate provenite din diverse surse de sîngerare, ce conțin urme elementare, urme combinate primare și secundare. În legătură cu această clasificare, unii autori [15, p. 31], acceptînd clasificarea urmelor elementare, consideră neîntemeiată divizarea urmelor

combinat în urme *complexe* și urme *mixte*. Cercetătorul M.P. Вейдина notează că urmele mixte trebuie analizate separat, mai cu seamă atunci cînd nu există certitudine că ele s-au format dintr-o sursă comună, întrucît aceasta va duce la erori de anchetă sau de expertiză.

În opinia noastră, în cadrul cercetării la fața locului, organul de urmărire penală nu totdeauna deține informație veridică cu privire la caracterul incidentului infracțional. De aceea, mai corect ar fi de grupat și de analizat mai întîi urmele apărute dintr-o sursă comună, după care se pot analiza și cele mixte. Dar și în astfel de situație există riscul formării lor întîmplătoare, adică nefiind legate între ele în cadrul incidentului investigat.

În concluzie, subliniem că mecanismul formării urmelor de sînge pe obiectele materiale poate fi stabilit după particularitățile urmelor de sînge – localizarea, forma, dimensiunile lor etc., ceea ce ne permit să judecăm despre sursa scurgerii sau dacă sîngele a căzut de pe un alt obiect, despre distanța și unghiul de incidență al suprafeței primitoare cu obiectul însîngerat ș.a. Toate aceste probleme importante pentru aprecierea faptei investigate și stabilirea gradului de vinovăție a participanților la infracțiune se soluționează prin analiza traseologică a

urmelor de sînge în comun cu medicii-legiști.

Referințe bibliografice

1. Stancu E. *Tratat de Criminalistică*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București: Universul juridic, 2002.
2. Cârjan L. *Tratat de criminalistică*. București: Pinguin Book, 2005.
3. Greblea A., Sandu I., Stoica N. *Urmele de miros*. În: *Tratat practic de criminalistică*. Vol. I. București: Serviciul Editorial al Ministerului de Interne, 1976.
4. Drăghici C., Iacob A. *Tratat de tehnici criminalistice*. Craiova: Sitech, 2007.
5. Bercheșan V., Ruiu M. *Tratat de tehnică criminalistică*. București: Little Star, 2004.
6. *Tratat practic de criminalistică*. V. II. Coordonatori: Pop O. și alții. București: Serviciul Editorial al Ministerului de Interne, 1978.
7. Виноградов И.В., Томилини В.В. *Судебная медицина*. Москва: Юрид. Лит., 1981.
8. Asanache Gh. *Expertiza urmelor de spermă*. În: *Tratat practic de criminalistică*. V.II. Coordonatori: Pop O. și alții. București: Serviciul Editorial al Ministerului de Interne, 1978.
9. Molnar V., Mihăilescu S. *Expertiza urmelor de natură piloasă prin microscopie clasică*. În: *Tratat practic de criminalistică*. V. II. Coordonatori: Pop O. și alții. București: Serviciul Editorial al Ministerului de Interne, 1978.
10. Шамонова Т.Н., Старовойтов В.И., Гриценко В.В. *Использование запаховой информации при расследовании убийств и других преступ-*

плений против личности. Москва: ЭКЦ МВД РФ, 1997.

11. Шевченко Б.И. *Научные основы современной трасологии*. Москва: Гос. Юрид. Изд-во, 1947.

12. Alecu Gh. *Criminalistică*. Constanța: Ex Ponto, 2008.

13. Кисин М.В., Туманов А.К. *Следы крови*. Москва: ВНИИ МВД СССР, 1972.

14. Диденко Ф.К. *Применение научно-технических средств и методов при осмотре места происшествия*. Ярославль, 1989.

15. Вейдия М.Р. *Следы крови (доэкспертное криминалистическое исследование)*. Рига, 1973.

16. Эдель Ю.П. *О следах свободно падающих (с неподвижных и движущихся предметов) капель крови на горизонтальной плоскости*. В: Материалы докладов и рекомендаций научной конференции Общества судебных медиков Казахстана. Алма-Ата, 1968.

LOCUL PARLAMENTULUI NAȚIONAL ÎN ARHITECTURA INSTITUȚIONALIZATĂ A UNIUNII EUROPENE

Tiberiu PLEȘU,
doctorand

SUMMARY

Lisbon Treaty reflects the double nature of the European Union: supranational structure with institutions and their procedures and, simultaneously, respecting international organization and the national sovereignty of each Member State. The complex mechanism by which people exercise temporarily entrust some of its sovereign powers, rests on the current political and social life, which shows that people can not govern.

SUMAR

Tratatul de la Lisabona reflectă dubla natură a Uniunii Europene: structură suprastatală cu instituții și proceduri proprii și, concomitent, organizație internațională respectând suveranitatea și instituțiile naționale ale fiecărui stat-membru. Mecanismul complex prin care poporul încredințează vremelnice exercițiul unora dintre prerogativele suveranității sale are la bază condițiile actuale ale vieții politico-sociale, care arată că poporul nu poate să se autoguverneze.

Studiile comparative internaționale arată că aproape o treime dintre statele lumii au sisteme parlamentare bicamerale, iar două treimi – unicamerale. Din acest punct de vedere, se consideră în general că sistemele bicamerale sînt prezente în statele în care există o diversitate regională mai mare. Bicameralismul este clasificat în funcție de trei criterii: modul de alegere a celor două camere, durata mandatului fiecărei adunări, puterile formale constituționale pe care le au acestea. În relație cu aceste criterii, putem caracteriza și sistemul parlamentar românesc.

În timpul dezbaterilor din Adunarea Constituantă, deși s-a propus inițial un parlament unicameral, rezultatul final, în contextul

disputelor dintre miniștrii Guvernului României și o parte a parlamentarilor FSN, a fost o structură bicamerală. Motivațiile acestei decizii au fost diverse, mergînd de la ideea unui control parlamentar mai atent pînă la evitarea „cîștigării unei omnipotențe dictatoriale” de către instituția legislativă. La acestea se adaugă și tradiția sistemului parlamentar ce a funcționat pînă în 1946, bazat pe existența a două camere.

La nivelul Uniunii Europene, există alte 12 state-membre cu un legislativ bicameral: Austria, Belgia, Cehia, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Marea Britanie, Olanda, Polonia, Slovenia, Spania. Dacă în cazul unora dintre aceste state este vorba despre un

sistem federal (Austria, Belgia, Germania, Spania – parțial), în care camera superioară este expresia reprezentării componentelor federale (landuri, comunități, autonomii), în altele este vorba despre tradiția sistemului parlamentar (Franța, Marea Britanie, Irlanda, Olanda).

În funcție de modul de alegere a celor două camere, avem o clară diferențiere în majoritatea acestor state. Astfel, în cea mai mare parte a lor, membrii camerei inferioare sînt aleși prin vot proporțional pe liste închise (Austria, Cehia, Italia, Polonia, Spania) sau folosindu-se un tip combinat de vot proporțional și preferențial (Belgia, Irlanda, Olanda). În puține cazuri sînt folosite tipuri de vot mixt (proporțional pe liste și majoritar cu un singur tur), ca în Germania și Slovenia, sau votul majoritar, în situațiile specifice ale Franței (cu două tururi) și Marii Britanii (cu un singur tur).

În ceea ce privește modul de alegere a camerei superioare, în cele mai multe cazuri membrii acesteia sînt aleși indirect de către organele guvernării locale (Austria, Franța, Germania, Irlanda, Olanda, Slovenia) sau prin combinația alegerii indirecte cu vot proporțional (Belgia) sau preferențial limitat (Spania). Doar în unele cazuri, membrii camerei superioare sînt aleși prin alte tipuri de vot,

cum ar fi tipul majoritar cu două tururi (Cehia), majoritar regional cu un tur (Polonia) sau proporțional regional (Italia). În cazul specific al Marii Britanii, membrii Camerei Lorzilor sînt desemnați ereditar.

După cum se poate observa, modalitatea de alegere a celor două camere este în toate cazurile diferită. În România avem singurul sistem parlamentar bicameral din cadrul UE, în care cele două camere sînt alese prin același sistem mixt uninominal-proporțional. Acest lucru se datorează opțiunii Adunării Constituante din perioada 1990-1991 de a echilibra cele două camere, conform principiului „ponderării” existent în tradiția parlamentară românească încă din 1864. Totuși, aplicarea acestui principiu nu a presupus și o diferențiere a modalității de alegere a membrilor celor două camere sau a atribuțiilor lor (aceasta din urmă parțial realizată după revizuirea constituțională din 2003). **S-ar impune, prin urmare, o schimbare a modului de alegere a membrilor celor două camere în cazul legislativului român, dacă este să fie urmat modelul general european** [1, p. 19].

În funcție de durata mandatelor celor două camere, la nivelul UE avem o majoritate a cazurilor în care aceasta coincide, fiind de 4 ani (Belgia, Germania, Olanda,

Polonia, Spania) sau 5 ani (Irlanda și Italia). În cazurile în care durata mandatelor este diferită, avem de-a face cu sisteme în cadrul cărora atribuțiile camerelor diferă în mod clar (Austria, Cehia, Slovenia), sensibil (Franța) sau cu cazuri excepționale care presupun mandat pe viață (Marea Britanie, parțial însă și Italia – în cazul foștilor șefi de stat și de guvern sau al personalităților publice).

Din acest punct de vedere, **România se conformează tendinței generale europene a sistemelor bicamerale.**

Poate cel mai important criteriu de funcționare a sistemelor bicamerale europene este diferențierea puterilor formale constituționale ale acestora. O primă constatare este faptul că, în toate cazurile, conform modelului legislativ modern bazat pe parlamentul britanic, camera inferioară are o importanță mai mare decît camera superioară, în ciuda aparenței lexicale.

În funcție de atribuțiile specifice camerei superioare, există o serie de modele alternative la nivelul UE. Cel mai răspîndit este modelul legislativ auxiliar, prin care camera superioară poate amenda legislația adoptată de camera inferioară, însă aceasta din urmă are întîietate. Modelul se regăsește în Franța și Italia, unde atribuțiile camerelor sînt aproximativ asemănătoare, dar și în Olanda (cu

accent regional mai important), Polonia (unde Senatul are atribuții suplimentare în relația cu diaspora) și Cehia (unde există și atribuții speciale privind participarea Senatului la alegerea președintelui și a unor membri ai Curții Constituționale). România are un sistem asemănător cu cel din Franța și Italia, în plus Senatul avînd, ca în Cehia, atribuția de alegere a unor membri ai Curții Constituționale.

Un alt model este cel de legislativ cu atribuții privind revizuirea legislației constituționale, prezent în Austria, Germania, Slovenia și Spania. În plus, în Austria, Senatul are și atribuții în limitarea competențelor landurilor și în adoptarea tratatelor internaționale. În Germania, Bundesratul are competențe speciale în privința adoptării legislației federale. În Spania, Senatul numește o parte din judecătorii Curții Constituționale, poate amenda în primă fază legislația adoptată de camera inferioară și poate stabili limite ale administrației autonome locale. În cazul Belgiei, Senatul are doar atribuții în privința adoptării legislației federale și a tratatelor internaționale, desemnarea membrilor Curții Constituționale și în adoptarea legilor organice și a celor privind sistemul judiciar [1, p. 20].

Un model aparte este cel britanic, existent în Marea Britanie și Irlanda, unde camera superioară

are un rol consultativ și de aducere în dezbatere a unor probleme generale (asemănător rolului Avocatului Poporului din sistemele constituționale continentale). Camera Lorzilor din Marea Britanie poate amenda, în prima fază, și o parte din legislație, cu excepția celei legate de bugetul public.

Relația cu Parlamentul European în cadrul Tratatului de la Lisabona. Adoptarea tratatului de la Lisabona de către statele-membre ale Uniunii Europene, la sfîrșitul anului 2009, a adus o clarificare a raporturilor dintre parlamentele naționale și Parlamentul European. Avînd în vedere faptul că există la nivelul UE, încă din Tratatul de la Maastricht (1992), principiul separării competențelor între instituțiile europene și cele naționale, cunoscut sub numele de *subsidiaritate*, clarificarea adusă de Tratatul de la Lisabona a fost de natură să elimine eventualele suprapuneri între instituțiile respective.

Relația dintre Parlamentul European și parlamentele naționale este prevăzută în protocoalele anexă A la textul Tratatului de la Lisabona. În primul rînd, este reglementată funcția de informare adresată parlamentelor naționale. Astfel, toate inițiativele legislative ale Parlamentului European trebuie comunicate legislativelor naționale. Acolo unde există parlamente

bicamerale, procedura trebuie aplicată în cazul fiecărei camere. Drept răspuns, parlamentele naționale pot trimite Președintelui Parlamentului European opinii pe marginea proiectelor de legi europene trimise (mai ales în sensul respectării principiului subsidiarității), în termen de opt săptămîni de la comunicarea acestora (cu excepția cazurilor de urgență, cînd termenul poate fi doar de 10 zile).

În al doilea rînd, este reglementată cooperarea interparlamentară dintre instituțiile legislative naționale și Parlamentul European. Astfel, este instituită o Conferință a Comisiilor Parlamentare pentru Afacerile Uniunii, care poate propune teme de reflecție instituțiilor europene, mai ales în domeniul Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC) și al Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA).

În al treilea rînd, se reglementează respectarea principiului subsidiarității, în sensul separării competențelor naționale de cele europene. În acest context, sînt menținute prevederile Tratatului de la Maastricht privind caracterul obligatoriu al legilor europene, care formează așa-numitul *acquis communautaire*.

În cazul în care parlamentele naționale consideră că o inițiativă legislativă a Parlamentului European contravine în vreun fel

principiului subsidiarității sau legislației naționale, ele își pot exprima dezacordul față de acest lucru. Fiecare parlament național are dreptul la două voturi (în cazul în care există două camere, câte un vot pentru fiecare cameră).

Dacă există o opinie majoritară de dezacord a parlamentelor naționale (un sfert din numărul de voturi alocate lor dacă este vizați politica în domeniul libertății, securității și justiției, o treime din numărul de voturi în cazul invocării principiului subsidiarității, majoritate simplă în alte cazuri), este necesară revizuirea inițiativei respective de către Parlamentul European.

Astfel, Tratatul de la Lisabona reflectă dubla natură a Uniunii Europene: structură suprastatală cu instituții și proceduri proprii și, concomitent, organizație internațională respectând suveranitatea și instituțiile naționale ale fiecărui stat-membru. Dacă Parlamentul European, ca reflectare a legitimității sale general europene, are dreptul de a iniția și a adopta legislație obligatorie pentru toți cetățenii europeni, parlamentele naționale au posibilitatea de a controla această activitate și de a echilibra competențele europene cu specificul jurisdicției lor naționale [1, p. 21].

În ceea ce privește relația dintre Parlamentul României și Parla-

mentul European, există relații pe mai multe niveluri. Astfel, formațiunile politice reprezentate în parlamentul român au reprezentare și sînt afiliate structurilor politice existente la nivelul Parlamentului European. Ele participă la acțiunile comune organizate de grupurile politice respective în România sau în alte state-membre ale Uniunii Europene.

La nivelul conducerilor celor două instituții (incluzînd conducerile celor două camere ale Parlamentului României), în ultimii ani a avut loc un schimb periodic de opinii, incluzînd vizite ale Președintelui Parlamentului European în România și ale președinților celor două camere ale Parlamentului la Bruxelles. De asemenea, între cele două instituții există o relație de cooperare și coordonare în cadrul Uniunii Interparlamentare (UIP) în cadrul căreia Parlamentul României este membru cu drepturi depline, iar Parlamentul European este membru asociat.

La nivelul Parlamentului României, începînd de la 1 ianuarie 2007, mai vechea Comisie Comună pentru Integrare Europeană și-a schimbat titulatura în Comisia pentru Afaceri Europene. În condițiile în care chiar în structurile executive ale României (Guvern, Președinție) se poate constata o atitudine de pasivitate sau chiar dezinteres sistematic față de pro-

blemele europene, comisia parlamentară a avut o implicare marginală în procesul de construire a profilului european al statului român. Trecerea de la logica statului-candidat la cea a statului-membru cu drepturi depline nu a fost încă realizată, astfel încît prevederile Tratatului de la Lisabona în domeniu reprezintă o oportunitate ce urmează a fi valorificată.

Adunarea Constituantă a României post-decembriste a ales să definească suveranitatea în sensul derivat din lucrările lui Montesquieu, care pune accent pe mandatul reprezentativ al aleșilor, și nu conform concepției lui J. J. Rousseau, care susținea mandatul imperativ [2, p. 9]. Așadar, la începutul anilor '90, ai sec. XX, alegerea României s-a făcut pentru o Constituție care să fundamenteze democrația reprezentativă clasică, poporul devenind depozitarul suveranității indivizibile și inalienabile, pe care o delegă reprezentanților săi aleși sau o exercită în mod direct, prin referendum. Mandatul celor aleși este unul reprezentativ, fapt ce presupune că ei acționează în numele națiunii și pentru interesele ei generale, neputînd fi revocați.

Atît juriștii, cît și politicienii au proiectat încă de la început o concepție absolutistă asupra suveranității, care nu mai corespundea nici măcar începutului de deceniu,

postulînd neamestecul în treburile interne drept valoare primordială a suveranității naționale. Dacă am analiza din perspectiva krasneriană, am ajunge la concluzia că decidenții politici ai României au construit o Constituție și au redefinit un stat în virtutea amintitelor atribute ale suveranității westfaliene și interne, neglijînd aspectele suveranității interdependenței și fiind lacunari în ceea ce privește latura externă a suveranității. Respectiva proiecție și-a făcut loc și în cărțile de drept, autori precum Nicolae Popa insistînd pe latura internă a suveranității, în timp ce la discutarea laturii externe accentul cade pe „neafîrnarea ... [sau] ... independența puterii de stat” [3, p. 134]. Atît la N.Popa, cît și la alți autori [4, p. 456] vom observa, în discutarea suveranității externe, o concentrare disproporționată pe neamestecul extern în afacerile interne ale României în detrimentul obligațiilor internaționale ale României, rezultate din respectarea tratatelor și convențiilor la care este parte. Nici un tratat de drept constituțional, european sau internațional – scris ori predat după Revoluție de profesorii din facultățile românești – nu amintește despre necesitatea schimbării Constituției în vederea aderării la Uniunea Europeană, de altfel un obiectiv politico-economico-juridic cu o vechime de cel puțin

9 ani. Așadar, după Revoluție, în loc să se fi apropiat conceptual de transformările începutului de deceniu din UE, România s-a îndepărtat încet, rămînînd prizoniera unor idei depășite despre suveranitate [5, p. 176].

În opinia noastră, privit din perspectiva suveranității, Parlamentul apare ca un instrument prin intermediul căruia poporul, deținătorul suveran al puterii politice, învestește pe „reprezentanții săi” – parlamentarii – cu misiunea și dreptul de a fi reprezentanții poporului, de a fi depozitarii temporari ai suveranității acestuia, de a fi cei care hotărăsc cum vor fi emise legile după care se conduc treburile publice. Mecanismul complex prin care poporul încredințează vremelnic exercițiul unora dintre prerogativele suveranității sale are la bază condițiile actuale ale vieții politico-sociale, care arată că poporul nu poate să se autoguverneze. De aceea, titularul suveranității își alege reprezentanții ce se reunesc într-un organism denumit *parlament, congres sau adunare*, pe care-l responsabilizează cu conducerea zilnică a treburilor publice.

Recenzent:

Ion FLOANDER,
dr. conf. univ.

Referințe bibliografice

1. Gheorghiu-Brădet Ion. *Istoria dreptului românesc*, ed. a II-a reviz. și adăug. Brașov: Ed. Tipocart, 1994. p. 19-21.
2. Cușmir Carolina, Cușmir Marcel. *Sisteme constituționale: subtilități terminologice*. În: *Legea și Viața*, 2007, nr. 11, p. 9.
3. Popa V. *Drept parlamentar*. Chișinău: ULIM, 1999, p.134.
4. Muraru Ion, Constantinescu M. *Ordonanța Guvernamentală: doctrină și jurisprudență*. București: Editura Lumina Lex, 2000, 456 p.
5. Muraru Ion, Mihai Constantinescu. *Dreptul parlamentar românesc*. București: Lumina Lex, 2005, 176 p.

THE FIELD OF PERSONAL DATA PROTECTION - SPECIFIC AREA OF REGULATION

Veronica MOCANU,
master of Law, University lecturer at the chair "Theory and history of law", Faculty of Law

SUMMARY

Diversity and complexity of social relations are necessary to organize and regulate relations between people or groups of people and adopting new regulations in this regard. Information society is a new social reality that raise new types of relationships related to collecting, storing, processing, transfer and dissemination of various types of information. With the advent of these relationships, there is a need to build a adequate legal framework on the necessities and reality created. Regulation of these relations must be made taking into account the specific of this area, because behind these rules we achieve one of the main objectives of the State, namely, providing and guaranteeing fundamental human rights.

REZUMAT

Diversitatea și complexitatea relațiilor sociale fac necesară organizarea și reglementarea raporturilor dintre oameni sau grupuri de oameni și adoptarea noilor reglementări în acest sens. Societatea informațională reprezintă o nouă realitate socială ce determină apariția unor noi tipuri de relații legate de colectarea, stocarea, prelucrarea, transferul și difuzarea diferitor tipuri de informații. Odată cu apariția respectivelor relații, se creează și necesitatea edificării unui cadru juridic adecvat necesităților și realității create.

Starting from the idea that personal data protection law is a part of the information field, it should be mentioned that the regulation mechanism of data protection field also, must be seen from general to particular, especially from the fact, that to regulation of personal data field will be assigned characteristics similar to those of information society regulation, highlighting certain features.

Speaking about the regulation of informational society as a notion, we can mention that, it broadly means all regulations used by individuals partially or public authorities and/or private, to organize the relations regarding the exploration of the information. If we accept the idea that the society we live in is an informational one,

then we can certainly mention that all normative-legal acts, social norms, including those of self-regulation, regulation and judicial practice forms the material law of the informational society.

Because the informational field is a specific one, we think that we need to start by defining the rules generally and setting the specific features.

If we start from the DEX definition, then regulation is defined as a process by which something is subject to some norms or regulation, are established legal relationships, are legalized and put in order. Most approaches state that the regulation involves a complex activity ordering the society through the establishment of rules imposed to follow.

Until recently, was accepted the idea that the regulation is a state task only, but now, due to the diversification of political, social and economic life, not every relationship should be targeted by the state as one needed to regulate, therefore appear different forms of self-regulation, which often become to be more effective and swift than some regulations emanating from public institutions.

In order to identify all aspects of a problem, it's necessary to address the matter from the systemic approach. Addressing the problem of personal data protection field regulation, it's necessary to take into account all currently existing regulations and their application in practice, used features and tools.

However, it's necessary to men-

tion that by its content, the regulation activity covers the whole range of instruments, legal acts and actions designed to streamline the human behavior.

By their essence, legal rules form a whole, being very closely linked together, even though they are different by content. They form a coherent and logical ensemble; therefore they join into a system. A state right appears to us not as an arithmetic sum of all given legal norms, but as a set of them organized, structured in a system based on certain principles, following a particular purpose.

Studying the law system has a theoretical and practical importance, namely: helps state organs in the development and improvement process of law to find and fill gaps in positive law, to eliminate obsolete regulations and to ensure the consistency between legal rules.

The law system is the basis of the legislation systematization, contribute to the classification of legal sciences and improve application and interpretation of law. The practice of personal data protection regulation may be approached differently, depending on the subjects involved in their development, the territorial scope of the regulations, its manifestation, used tools etc.

It should be noted that due to

its specificity and requirements of globalization and standardization, protection of personal data should be regarded not only from national regulations point of view, but also from international ones.

Moreover, because of its specific condition in regulations studying this phenomenon, one of the issues that are necessary to approach as stringent, is determining the applicable law. Also, we note through this work and on the fact that personal data protection is a complex institution, its content being made both by material and procedural norms.

Inquiring the regulation of this area, it is necessary an analysis of standards and regulatory instruments.

The Russian literature, for example, approaches the issue of data protection regulation through the mandatory existence of the following four components:

- The existence of a framework law, which establishes the basic principles;
- The existence of sector laws, that guarantee and establish the mechanism to ensure the protection of personal data in a particular field;
- The existence of an organ or organ system empowered with control and supervision of data protection;
- The existence of corporate

regulations, designed to ensure and to protect data in a unit;

At the contemporary stage, thanks to many efforts made both at national and international level, the governing system of personal data protection can be divided into national and international regulations.

At the moment, due to the specific condition of the regulated phenomenon, growing trends of globalization and uniformity, more often it's insisting on the existence of extraterritorial regulations that would be uniform and generally acceptable for any country.

As indicated above, the system governing the protection of personal data can be approached not only from the territorial perspective, but also in terms of regulatory authorities involved in the used mechanisms. Thus, regardless of the territorial aspect, depending on the involved authorities involved both in international and national regulations, to them can be attributed as components the following regulatory forms:

Public normative regulations, referring to them:

- Fundamental regulations (regulations that states basic principles, guarantees the insurance and achievement of the main human rights and freedoms. Such regulations are found in the Con-

stitution and in fundamental international documents);

- Basic regulations (regulations underlying a particular area, establishes the scope, principles of the given area, they usually takes the form of organic and ordinary laws, ex. Law on personal data protection);

- Sector regulations (detailed regulations for certain sectors are usually embodied by law);

- Institutional regulations (regulations establishing organs, powers, functions; they are materialized usually through decisions, orders, decrees);

Normative voluntary regulations (self-regulation) require the existence of a system of rules voluntarily developed, in order to establish relations, organization of certain internal activities, which are represented by contracts, codes of conduct, internal regulations or security projects.

Technical regulations require the existence of rules established by scientific means, based on technical conditions data, established for conducting a technical process; Thus, in order to approach the complete problem of personal data protection regulation field, we propose the detailed analysis of each type of regulation.

Public normative regulations

In fact, the distinction between the types of regulation proposed above derives from the type of the engaged actors, used mechanism and legal force. Being one of the main forms of ordering personal data processing relations, public normative regulation, still remains as the most rigid and efficient form of regulation, being primarily due to the coercive force with which legal norms are endowed and state involvement in their development, implementation and realization.

Public normative regulations are composed by legal rules derived from the public authority, so, public normative regulations get the characteristic features of the legal norm. Thus, we can highlight the following features proper to normative regulations in general and to personal data protection regulations in particular:

- State character;
- Coercive character;
- General and impersonal character;
- Compulsory character;

Thus, due to its pervasive and imperative nature, public normative regulation becomes an urgent necessity. General interest which is protected by this form of regulation, justifies government's intervention by its authorities at all stages of regulation and enforcement.

So, when the state initiated the development of databases and once it's the manager of some complex information resources regarding to its individuals and their creation is grounded with the idea that they would be a way to optimize public expenses and the activity of these units, such country should be a regulatory body responsible for ensuring safety of personal data of its individuals.

However, it's necessary to mention that due to the exclusive powers, only the state can provide fully and he is and must be the guarantor of personal data protection. One of the exclusive powers to which were referred above is also attracting to criminal liability. Approaching constitutional norms as rules that are part of the data protection regulation field, we can say that usually, they have a scope to consecrate the fundamental principles and refer to privacy and confidentiality.

These have a very general character, and refer to person, family and private life. The content of the right to privacy, family and private, includes the person's right to family protection and to be respected, the right to dispose itself, the right to identity and to own image, so, in the light of this content it may be customized and the right to personal data protection.

Because of recent occurrence, personal data protection law, although it is recognized in many international acts as a fundamental one, though it's not expressly regulated in the most Constitutions. Although the problem of these relations is issued as quite important and current, the legislators are abstained however, from the inclusion of some provisions regarding personal data protection field in the fundamental acts.

The most floated argument is that protection of personal data is a part of the privacy area and this subject is sufficiently regulated in many aspects. Romanian doctrine of the constitutional law, for example, founded this right as a part of the inviolabilities category, being also considered a "human right", under its aspect of privacy right and privacy respect.

Starting from the idea that personal data is an element of private life, we will agree the idea that it's not the situation to take measures to modify the constitutions when they include provisions that ensure private life concerns, privacy and/or confidentiality.

Thus, once there is awareness and use of personal data as an inherent right of human person and there's no the possibility of its valorization from constitutional perspective, we consider more necessary to take measures and to work

toward improving the framework and the sector regulations.

Following mentioned above, we state on the idea that however, in the conditions of existence of constitutional guarantees relating privacy insurance, legal basis of data protection with personal character is determined by the basic law, such law as Data protection Act. (Law on personal data protection). Such laws are often called framework laws because by their content, they determine the sphere of actions and contribute to the institution formation.

In our example, personal data protection law creates the personal data protection institution and the right to personal data protection. Also, framework laws establishing the principles, goals and regulations structure, establish control and oversight bodies, giving powers and functions, specify the relationships scope and identify the subjects, rights and obligations governing the development and implementation mechanism.

Another category of regulations within normative regulations are sector regulations, these being some of the basic and additional regulations and are intended to establish rules in a particular field.

In the context of our study, sector regulations come as a complement to basic law and set standards for a specific area, such as trade, education, health and others.

The necessity for such regulations is argued by the possibility of multifaceted and specific regulation of a field in part, taking into account, all circumstances and field characteristics. The practice show that usually by sector regulations is attracted the attention to specific areas. Thus, sector regulation of the European space, has a starting point.

Recommendations of the Committee of Ministers of the European Council, among them being able to be listed the following: profiling 19 (Rec. (2010) 13), collecting and processing of medical data (Rec. (97) 5), data used in telecommunications services, particularly in telephony services (Rec. (95) 4), personal data held by public authorities and communicated to third parties (Rec. (91) 10), personal data used for payment transactions and other related (Rec. (90) 19), epidemiological data collection and primary health care (Rec. (89) 4), data used for employment purposes (Rec. (89) 2), personal data used in the police sector (Rec. (87) 15), processed data on social security (Rec. (86) 1), used data for direct trade (Rec. (85) 20), the use of personal data for statistical goals and scientific research (Rec. (83) 10), medical databases (Rec. (81) 1), the exchange of information between authorities from different states (Rec. (80) 13) [2].

Institutional regulations are usually evidenced by decisions, directives and orders requiring the establishment of some bodies or mechanisms. In the case of personal data protection field, institutional regulations have a special importance, because they involve the establishment of monitoring bodies and control of personal data protection, which is a requirement to follow in the context of achieving the protection of personal data as a social, legal and political phenomenon.

Voluntary normative regulations (self-regulation)

Voluntary normative regulations (self-regulation) are a reality of the contemporary society, they often are materialized in the areas of regulation where the government was not concerned or did not sufficiently concern. Thus, voluntary rules are an effective way of ordering the behavior of individuals involved in a structure, regardless the organizational form or the ownership, it's important that the content of these regulations do not conflict with national, international legislation, if it's ratified.

Governmental organizational norms are like legal norms, even drawing penalties for their failure, but cannot be confused with the legal norms, because they lack that, what is essential, namely: their pro-

tection and coverage through public power and the coercive force of the state. Some authors call them quasi - legal norms. Nongovernmental social organizations activity and their acts must comply with the laws of the country, to be a part of the existing legal order.

Usually, voluntary rules are relating to the establishment of principles and/or rules of intern conduct, the adoption of codes of conduct, the establishment of control organs and their regulation or developing and implementing projects of personal data security, the establishment of relationships and guarantees by signing contracts.

One of the most commonly used forms of voluntary regulation of personal data protection field is the ethic code.

There is no universally accepted definition and content of the ethic code, legal form or power; they vary from a state to state. The law on data protection in the Netherlands for example, establishes that the codes of ethics are a totality of rules or regulations concerning the processing of personal data and are adopted at the organization or in a particular sphere and have a compulsory character.

Analyzing the variety of existing ethic codes, generally we identify two types of codes, one aiming the regulation of data process-

ing per unit and the second type having as a goal the regulation of personal data in a certain sphere of human activity such as banking sphere, insurance, medicine or even in a particular region.

For the second type of codes it's characteristic the existence of a sector supervisory body, represented by the union, federation, congress, etc. In the case of voluntary sector regulations the unit are fully sanctioned, such sanctions may be the exclusion from the union, deprivation of any privileges or the denial of access to common databases etc.

In the situation of ethic codes per unit, usually, the most serious sanction is the dismissal and it's applied individually, in some countries including the U.S., the disciplinary sanction in the field of personal data damage it may attract the criminal liability. The pioneer of ethic codes development regarding data protection is considered the company American Express, which in 1970 developed a set of rules to ensure personal data protection and being compulsory for its employees under the sanction of dismissal.

Currently there is a tendency of ethic codes of regulation, so this practice was followed in Australia, Norway and Ireland. Thus, in Ireland, the body of control and data protection supervisory has in

its competence the evaluation of contents of ethic codes and in the case they match perfectly the legal regulations of data protection, then it may be submitted to Parliament for confirmation and granting the status of sector law.

Another version of corporate regulation of personal data protection is developed in Germany; it assumes the obligation imposed by law to develop ethic codes on data protection in companies with more than four employees, who have the jurisdiction and powers of personal data processing.

In Switzerland were developed regulations through which all organizations that have in their activity tasks related to data use or processing, are required to hold in the staff a person responsible for controlling and monitoring the use and processing of personal data, with both control obligations and as well as creation of security projects.

In Norway is followed the version of self-regulation by stimulation, so the law on personal data protection establishes that sector associations are entitled to develop ethic codes to ensure the protection of personal data and in the absence of such initiatives of self-regulation, empowers the supervisor organ with the development of protection regulations for particular sectors.

Thus, in order to avoid state involvement, sector associations have produced a record of sector ethic codes on data protection. Moreover, at the moment we are at a stage when the role of voluntary regulations was widely acknowledged by the European bodies.

In his concept of personal data protection system reform, the Council of Europe and reform advocates give a special importance to voluntary regulations. So, under new rules proposed to European Community member states, the supervisors encourage the development of conduct codes, intended to contribute to the smooth implementation of normative regulation and which should promote norms for processing data in a fair and transparent way, public and the concerned persons information, compliance subject applications in the exercise of their rights, informing and protecting children in the context of data processing, the promotion of mechanisms of monitoring and compliance with legal regulations by operators which adhere to the Code, promoting extrajudicial procedures and other procedures to dispute resolution in disputes between operators and data subjects regarding the processing of personal data, without prejudicing the rights of data subjects.

In order to establish a con-

trol over the conduct codes and to promote the uniform application of legislation, reform advocates recommend to Member States to adopt regulations under which the associations and other bodies representing categories of operators or persons authorized by operators wishing to establish conduct codes or to modify and extend the existing conduct codes, can present them to issue an act from the supervisory authority in that Member State.

The supervisory authority may issue an opinion on compliance with this Regulation of the draft code of conduct or amendments thereof. In the sense of indicated above, the supervisory authority will seek data subjects views or their representatives on these projects.

Moreover, through new reforms the European community doesn't stop at the encouraging the adoption of conduct codes, but is taking action for the establishment of minimum necessary standards of protection to be observed by each data operator. This will be achieved by imposing the imperative of adopting corporative rules. Thus, member states will have to improve their laws to enforce corporative rules as binding rules and to state that they must refer at least to the structure and contact data of the group of companies

and members of its composition, data transfer or the set of transfers, including the categories of personal data, type of processing and processing purposes, concerned persons categories and identifying the third country or third concerned countries, record the general principles of data protection, limitation of processing scope, the obligation to indicate the legal basis for data processing, adopting measures to ensure data security, the recording of data subject's rights and means to exercise these rights including the right not to be the object of a measure based on profiling, the right to complain to the relevant supervisory authority and to the competent courts of the Member States, in accordance with article, the right to obtain compensation and, where appropriate, compensations for violation of mandatory corporate rules, indicating the acceptance of the agreement to be responsible for any breach of binding corporate rules [1, p. 73].

So, in the case when respective reforms will be adopted and the Republic of Moldova will continue the desire for European integration should be to connect our legislative system to requirements listed above.

Concluding on the practices of developing ethic codes to regulate certain relationships concern-

ing the processing of personal data, we mention that they usually occur being driven by the following logics:

- have as a goal the normalization of relations of which regulating the state bothered;

- have as a goal the achievement of norms, developed by the state;

- come to complete the existing legislation, becoming some related regulations;

- have as a goal the prevention of state intervention in regulating the behavior of data operators from a particular field;

The reason of codes development, largely determines in a big measure their form, so the codes aimed for normalization of relations which bothered State regulation, usually have a general content based on principles and definitions, codes designed to achieve state developed standards have a much more complex content, making them viable tools to protect personal data because they provide mechanisms, guidelines, sanctions etc.

Due to different regulatory practices through codes, in specialty literature was formed two lines, one, that supports ethical regulations and other regulations, denying the effectiveness of these regulations. To form their own opinions, we will

read both skeptics and optimists ideas, so, the arguments in favor of adopting regulatory codes of conduct as forms of personal data processing are:

- Ethic codes are some viable, dynamic and flexible tools;

- Conduct codes may contain provisions quite thorough, which cannot be realized by law;

- Ethic codes are adopted by professionals who know the processing techniques and methods of damage;

- They are pointing directly toward the operator; they can easily become a handbook;

- Through codes it may regulate data processing in very narrow areas;

- The use of codes in the regulation of data processing, doesn't prejudice public regulations, contrary, they come as a complement;

The arguments against the use of ethic codes as a form of regulation of the relationships of personal data processing are:

- Data protection regulation through codes in the absence of government regulations is dangerous;

- Conduct codes that are developed by professionals, can confuse the content of certain terms and may mislead the operators;

- Personal data holders don't know about the existence of conduct codes within the companies,

so in the case of prejudice they do not know where to address;

- The existence of ethic codes implies the existence of control bodies, which also involves the formation of additional expenses;

Concluding the above indicated, we consider conduct codes a way of regulating complementary relationships of personal data processing.

Also, we insist that ethics codes should have a richer content than definitions and principles, they must assume the regulation of mechanisms to prevent personal data acts of fraud, and they must regulate forms of punishment to be viable, practical and not formal ones.

Conduct codes should not transcribe data protection law regulations; they must move further to be a continuation of public regulations.

Also, because of the specific relations and the rapid development of systems and processing procedures, the codes are imposed against laws as a form of a more dynamic and flexible regulation, easy and quick to change.

A chapter in the context of voluntary regulations necessary from the prospective of protection of personal data realization, are so-called internal regulations or insurance projects on personal data protection. Currently, any structure through competence is an operator of personal data.

Reality shows that in terms of the informational society development, any public or private institution, legal person or an individual can have a personal data operator, having in its attribution tasks of collection, storage, use, processing, dissemination and data transfer. But all these processes require the compliance with certain principles, rules relating to the insurance of data security that rumor, but these rules can be subject of each specific activity.

So, in order to regulate individual activity or operators of a unit or sphere it's necessary to develop rules to ensure safety, materialized in the form of regulations, instructions and security projects. Regulation of operator's activity is a quite complex one and is rooted in regulation norms of informational society. The regulation of data processing activity per unit must start from the following principles:

- Confidentiality - protecting the privacy of unsanctioned uses;
- Integrity - ensuring accuracy and data integrity during sanctioned uses;
- Accessibility – insurance the access to authorized personal data structures;

Development of necessary regulations to guide the data processing unit is already an activity whose necessity is recognized.

Thus, this process involves several stages, as follows:

1. The research of access resources, collection, storage, use, processing, distribution, transmission of personal data. This activity consists of:

- Analysis of informational resources;
- Identification of data that is working in each set of information resources;
- Data flow analysis;
- Identification of data protection measures;
- Identification and analysis of data prejudice and their opposing measures security, establishing consistencies or inconsistencies;
- Analysis of the necessity to use the cryptographic security;
- Establishment of patterns of fraud and fraudulent typing;
- Opposing the researched situation to legal existing norms, the detection of asymmetries and inconsistencies;

- Development of the report that must include information and conclusion on each of set out points, followed by identifying the needed steps to be done to ensure data protection in that company;

2. Design and implementation of technical measures established in the research report.

3. Development of the necessary rules followed by operators

within the realization of activities related personal data use.

Technical regulations gain an increasingly connotation in recent years and are increasingly considered as an alternative regulation, being assigned to the category of informal regulations.

In the conditions of advanced technology development, legal norms do not always remain to be competitive with technical ones. Thus, technical regulations often can provide a more increased protection than legal ones. The main technical means that ensure data protection can be listed as follows:

- technical limitation of collection operations;
- implementation of operational processes of data processing without the participation of the human factor;
- ensuring advanced security;

The role of technical regulations is realized in particular by private actors, but at the moment the European Community by proposed reforms, is expressing its clear approval behavior of these forms of regulation. By the proposed reform project of the European data protection system is encouraged the establishment of certification mechanisms for data protection and data protection seals and marks, enabling

subjects to evaluate quicker the level of data protection that is provided by operators and mandated persons. [1, p. 74].

However, technical regulations doesn't exclude the legal regulations, contrary, technical regulations often find their origins in the legal ones. Thus, Baldwin, R.D. in his work "Better Regulation in troubled Times" to achieve an advanced protection of personal data, proposes a combination between technical regulation methods and legal ones, adding the necessity to implement in data processing process the following principles: transparency, participation and accountability [3, p.203].

Regulatory coordination and technical standards can improve regulatory efficiency, minimizing the need to resort to more punitive forms. However, we believe that voluntary legal regulation and technical one are some interdependent phenomena and only sharing them can help provide advanced protection of personal data.

But even the use of sophisticated regulatory mechanisms will not achieve the goal, if will not exist an increased interest from carriers and personal data, materialized through advanced civic activism. Thus, state efforts must be directed not only towards the development of regulations, but

also to mediation and imposing their recovery.

Bibliography

1. Proposal for Regulation of the European Parliament and of Council on the protection of individuals regarding personal data processing and free movement of such data (General Regulation on data protection), Bruxelles, 25.1.2012, page 73
2. Sârceu Diana, Rusu Valentina. The concept of personal data and personal data categories protected in the Council of Europe, Moldavian Journal of International Law and International Relations, No.3, 2011, page 11
3. Baldwin, R.D. "Better regulation in troubled Times", Health Economics, Policy and Law (1), 2006, p. 203-207

PRACTICILE CONCERTATE CA MODALITATE A ACORDURILOR ANTICONCURENȚIALE (STUDIU COMPARAT)

Olga BULMAGA,
doctorand

RÉSUMÉ

Une pratique concertée peut consister dans une prise de contact direct ou indirect entre entreprises dont l'intention ou l'effet est soit d'influencer le comportement du marché, soit de faire connaître à leurs concurrents le comportement qu'elles entendent adopter à l'avenir.

REZUMAT

O practică concertată poate consta într-un contact direct sau indirect între întreprinderi ale căror intenție sau efect este fie să influențeze comportamentul pe piață, fie să aducă la cunoștința concurenților lor comportamentul pe care îl vor urma în viitor.

Agenții economici fiind conștienți de riscurile încheierii unui acord anticoncurențial, de cele mai multe ori, recurg la înțelegeri neformalizate, „larvare”. Ca reacție la acest fenomen și pentru a diminua dificultățile de dovedire a unor acorduri anticoncurențiale, a fost concepută noțiunea de „practici concertate”.

Noțiunea își are originea în dreptul american, unde secțiunea 1 a Sherman Act [1] o numește *conspiracy*, incluzând-o în formele de cooperare care nu se bazează pe convențiile tradiționale și care pot să afecteze concurența. Ulterior această denumire fiind generalizată „*concerted actions*”, a fost preluată de Tratatul de constituire a Comunității Economice Europene de la Roma [2].

În legislația națională a Republicii Moldova, practicile concertate sînt reflectate prin termenul „acțiuni coordonate”, prevăzute de art. 7 din Legea cu privire la protecția concurenței nr. 1103 din

30.06.2000 [3]. Noua Lege a concurenței a Republicii Moldova, adoptată la 11 iulie 2012, a introdus noțiunea de *practică concertată*, identificînd-o ca pe o acțiune anticoncurențială alături de acorduri și decizii ale asociațiilor de întreprinderi. În conformitate cu prevederile art. 4 din Legea concurenței, practica concertată reprezintă o formă de coordonare a acțiunilor dintre întreprinderi independente sau/și grupuri independente de întreprinderi, prin care, fără a fi ajuns la încheierea între ele a unui acord propriu-zis, o cooperare practică între acestea înlocuiește în mod intenționat riscurile concurenței.

Abordarea noțiunii de practică concertată, după cum menționează profesorul R. Joliet [4], are două probleme: prima – de definire, cea de a doua – de probă.

a) **Definirea practicii concertate.** Conform opiniei autorului J. Shapira [5, p. 253-254], orice practică concertată comportă două elemente:

1. *Elementul intelectual:* voința comună de a acționa împreună sau, altfel spus, trăsăturile de „coordonare” și „cooperare” ale practicii concertate.

Aceste criterii de coordonare și cooperare au fost dezvăluite de Curtea de Justiție a Comunității Europene în hotărîrea Suiker Unie către Comisie [6], care stabilește că ele urmează a fi înțelese în conformitate cu dispozițiile Tratatului de constituire a Comunității Economice Europene referitoare la concurență și conform cărora orice operator economic trebuie să-și determine într-o manieră autonomă politica pe care înțelege să o urmeze pe Piața comună. Această exigență a autonomiei se opune riguros oricărui contact direct sau indirect între concurenți, avînd ca obiect sau ca efect fie influențarea comportamentului pe piață al unui concurent actual sau potențial, fie dezvăluirea către un asemenea concurent a comportamentului deciziv sau vizat a fi adoptat pe piață.

Astfel, practica concertată nu presupune în mod necesar o manifestare de voință clar exprimată, ci mai degrabă o coordonare de fapt a strategiilor comerciale. Obiectul practicii concertate constituie deci o formă atenuată a concursului de voințe, care se materializează printr-o anumită concordanță de comportamente. Din punct de vedere subiectiv, noțiunile de *acord* și *practică concertată* cuprind forme de coliziune care au aceeași natură, dar se deosebesc prin intensitatea lor și prin formele care se manifestă [7]. Întâlnirea voințelor în cazul practicilor concertate este mai puțin evidentă decât în cazul acordurilor, căci nu există un veritabil schimb de consimțăminte ca în materie de contracte, dar o juxtapunere de consimțăminte realizată prin difuzarea informațiilor, prin dezvăluirea atitudinii sale pe o piață, prin reducerea nivelului de incertitudine.

Conform opiniilor expuse în doctrină, sînt posibile trei grade de concertare:

a) Înțelegerea se va identifica cu un acord. Ea va presupune în mod necesar un schimb de consimțăminte, contract valid din punct de vedere juridic sau acord lipsit de efecte juridice. Conform acestei concepții, practica concertată se distinge de acord prin aceea că ea se manifestă prin trecerea la acțiune: punerea în aplicare a practicilor ce limitează concurența. În mod logic, orice acord devine practică concertată din momentul în care el este pus în aplicare [8, p. 8].

b) Conform celei de a doua

concepții, înțelegerea se deosebește de acord prin aceea că ea nu are nici un efect obligatoriu – nici juridic, nici moral. Ea însă presupune în mod necesar un schimb de consimțăminte, participanții exprimându-și voința lor de a acționa în comun [9, p. 304].

c) Conform celei de a treia concepții, practica concertată nu presupune în mod necesar un schimb de consimțăminte. Elementul de coordonare se situează atunci undeva între comportamentele paralele, deciziile unilaterale ale întreprinderilor (care sînt atunci excluse de la orice coordonare) și simplele gentlemen' s agreement [10, p. 503].

2. *Elementul material.* Nu există practică concertată decât atunci cînd au fost puse în aplicare practici restrictive de concurență, care se manifestă prin comportamente economice efective. Practica poate consta într-o acțiune pozitivă: ridicarea prețurilor, presiuni asupra contractantului; ea poate de asemenea consta într-o abținere sau un refuz: refuzul de a vinde sau refuzul de a acorda partenerului aceleași condiții care, în general, sînt acordate clienților [11, p. 253].

În opinia altor autori (L. Idot și J. B. Blaise) reuniunea acestor două elemente nu este necesară: punerea în aplicare a practicii este de prisos, contează doar contactul, care are drept obiect un început de coordonare [12, p. 335].

Asupra necesității prezenței elementului material face referire și art. 7 din Legea cu privire la protecția concurenței, nr. 1103/2000,

care prevede că sînt interzise acțiunile coordonate care au sau pot avea drept rezultat limitarea concurenței. O altă situație este constatată în cazul dreptului comunitar. Articolul 101 din Tratatul de funcționare a Uniunii Europene prevede că sînt interzise practicile concertate care au ca obiect sau ca efect împiedicarea, restrîngerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței comune. Astfel, în cazul în care s-ar constata necesitatea punerii în aplicare a comportamentelor economice efective, ar fi eliminată aplicarea alternativă a obiectului sau a efectului.

Referitor la necesitatea întrunirii ambelor elemente ale practicilor concertate, Curtea de Justiție a Comunităților Europene a dat hotărîri contradictorii. Astfel, în cauza Anic Partecipazioni SpA către Comisie, Curtea de Justiție a Comunităților Europene a optat pentru ambele elemente, adăugînd chiar o legătură causală între aceste două [13]. O altă situație se constată într-o hotărîre mai recentă, în care se subliniază că existența unui comportament nu pretinde nicidecum prezentarea probei că acest comportament a produs un efect concret [14]. Obiectul anticoncurențial prezumat al practicilor concertate este suficient.

b) *Proba practicii concertate.* Dat fiind faptul că practica concertată, deseori, nu este precedată de un acord formal, care poate fi probat în mod direct, dovedirea acesteia poate fi făcută prin *prezumții* și *indicii*. Conform Curții de Justiție a Comunităților Europene, dovada

unei practici concertate trebuie să rezulte dintr-o serie de elemente apreciate nu în mod izolat, ci în ansamblu, ținând cont de caracteristicile pieței în cauză [15]. *Indiciile* unei concertări între întreprinderi sînt în general sprijinite de anumite *prezumții* [16, p. 254]:

1. Se poate stabili că întreprinderile concurente au intrat în contact fie prin schimbul de informații realizat în orice modalitate (prin discuții între reprezentanți, prin telefon, fax, e-mail, prin presa profesională), fie prin participare la reuniuni, nefiind necesar ca volumul și calitatea informațiilor furnizate reciproc să fie egale. Drept exemplu ne poate servi jurisprudența comunitară prin cauzele: Polipropilenei, Materiilor colorante, Cartonului ș.a.

Totodată, se pune problema sancționării întreprinderii care a participat la o singură întâlnire în scopul concertării. Răspunsul Comisiei Europene în acest caz a fost pozitiv, considerînd că concertarea a eliminat pentru întreprinderea respectivă incertitudinea concurenței, căci ea a fost informată despre acțiunile viitoare ale concurenților săi, astfel încît ea și-a determinat comportamentul pe piață, fără a mai fi în mod real autonomă [17].

2. Presumția poate fi dedusă din faptul că întreprinderile au folosit practici comerciale care prezintă un caracter anticoncurențial incontestabil și care nu se pot justifica prin particularitățile pieței. Astfel, a fost considerat ca existență a practicilor concertate refuzul

de livrare, presiunile exersate asupra negociatorilor.

Probleme de calificare deosebit de delicate se ridică în cazurile în care, neexistînd nici o dovadă privind eventuale contacte între întreprinderi, se constată totuși pe piață un paralelism al acțiunilor acestora. Jurisprudența comunitară a stabilit că simplul paralelism de comportamente este insuficient pentru a demonstra existența unor practici anticoncurențiale. Însă constatarea paralelismului de comportament, însoțită de dovada negativă a absenței explicației plauzibile, a fost considerată de Curtea de Justiție a Comunităților Europene în cauza *Compagnie royale asturienne des mines SA și Rheinzink GmbH* către Comisie drept practică concertată [18].

Proba negativă a absenței explicației plauzibile este contestată atît din punct de vedere juridic, cît și din punct de vedere economic. Astfel, din punct de vedere juridic probele negative sînt puțin apreciate în virtutea adagiului „*Factum negantis probatio nulla*” (proba faptelor negative nu are valoare) și, mai ales, acest sistem a dus la inversarea sarcinii probațiunii, căci concursul de voință fiind prezumat, întreprinderile urmează să demonstreze că nici o înțelegere nu a existat, ceea ce se dovedește a fi o sarcină imposibilă, fiind vorba de o probă negativă. Interdependența întreprinderilor poate rezulta și din comportamente individuale de aceea este dificil de a face distincție între paralelismul de comportamente și simpla reacție

inteligentă, spontană și rapidă față de evoluția pieței. Această distincție necesită însă o analiză concretă a funcționării pieței respective. O piață care funcționează în oligopol strîns poate determina un marcant paralelism al comportamentelor, datorită puternicei interdependențe dintre întreprinderi. Doctrina caracterizează această situație ca fiind una de imunitate oligopolică [19, p. 74]. Același efect de paralelism al conduitelor îl produce și o piață caracterizată prin transparență, cînd fiecare operator economic cunoaște elementele de strategie ale celorlalți [20].

Problema confundării practicii concertate cu paralelismul de comportament a fost soluționată la nivel legislativ de Legea protecției concurenței a Federației Ruse nr. 135-Φ3 din 26 iulie 2006, care prevede în p. 2 alin.(1) art.8 drept condiție de recunoaștere a practicii concertate că acțiunile subiecților respectivi sînt determinate de acțiunile altor subiecți și nu sînt rezultatul împrejurărilor care influențează în mod egal toți subiecții de pe aceeași piață relevantă. Aceste împrejurări, în special, pot fi modificarea:

- tarifelor reglementate;
- prețurilor la materia primă folosită pentru producerea mărfurilor;
- prețurilor pe piețele mondiale la produse;
- cererii de produse în decursul a cel puțin un an.

Așadar, paralelismul de comportament poate fi reținut ca indiciu al unei practici concertate doar

atunci cînd acesta este însoțit și de alte indicii.

Am putea menționa că poate fi considerat practică concertată comportamentul similar rezultînd din comunicare sau schimb de informații, fără intenția de a crea obligații.

La 17 februarie 2011, prin Hotărîrea Consiliului Administrativ al Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței s-a constatat că 7 agenți economici – SRL „LUKOIL-Moldova”, „Petrom Moldova” SA, „Bemol Retail” SRL, „Tirex Petrol” SA, „Rompetro” SA, „Parstar Petrol” SRL, SRL „Valiexchimp” – au încălcat art.7 din Legea cu privire la protecția concurenței.

Agenția Națională pentru Protecția Concurenței a constatat stabilirea unor prețuri identice de comercializare cu amănuntul a benzinei de către toate cele 7 companii. Agenții economici menționați, în conformitate cu p. 4.8. din Metodologia de calculare și aplicare a prețurilor la produsele petroliere, aprobată prin Hotărîrea ANRE nr. 263 din 05.10.2007, pe data de 01.12.2010 și 02.12.2010 au informat cu 3 zile înainte Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică despre intenția de a pune în aplicare noile prețuri.

SRL „LUKOIL-Moldova”, „Petrom Moldova” SA, „Bemol Retail” SRL, „Tirex Petrol” SA, „Rompetro” SA, „Parstar Petrol” SRL, SRL „Valiexchimp” au prezentat ANRE calculele necesare în perioada 01-02 decembrie 2010, adică pînă la afișarea acestora pe panouri la 05.12.2010 și, respectiv, la 06.12.2010, dar prețurile stabili-

te de comercializare cu amănuntul a benzinei erau identice.

Luînd în considerație numărul variabilelor care se iau în calcul la determinarea prețului de vînzare cu amănuntul, este imposibil ca la 7 agenți economici să fie stabilite prețuri identice din simpla coincidență. Însă instanța de judecată a considerat că la prețurile de benzină s-au depistat coincidențe, fapt care nu justifică constatarea eronată a ANPC că acțiunea dată a fost coordonată de cei șapte agenți economici.

Desigur, cazurile de practică concertată sînt foarte dificile și în aceste cazuri Autoritatea de concurență ar trebui să acorde o atenție deosebită acumulării probelor, pentru a demonstra comportamentul anticoncurențial al agenților economici.

Considerăm că, în cadrul investigației acțiunilor coordonate pe piața petrolieră, ANPC urma să demonstreze că întreprinderile concurente au intrat în contact prin schimbul de informații sau prin orice modalitate. Analiza instrumentelor juridice prevăzute de Legea cu privire la protecția concurenței nr. 1103 din 30.06.2000 ne permite să constatăm incapacitatea autorității de concurență de a acumula probele relevante pentru descoperirea cartelurilor. Legea concurenței din 11.07.2012 este o lege armonizată la acquis-ul comunitar și prevede învestirea autorității de concurență cu drepturi și atribuții asemănătoare cu autoritățile de concurență din Uniunea Europeană, în special este vorba de dreptul de a efectua inspecții atît în sediile administra-

tive, cît și în alte incinte unde ar putea fi găsite probe relevante.

Referitor la a doua prezumție utilizată pentru a demonstra practica concertată, este necesar de menționat că aceasta a stat la baza Hotărîrii Consiliului Administrativ al Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței din 17 februarie 2011, prin care s-a constatat că instituirea unor prețuri identice la produsele petroliere pînă la afișarea publică a acestora prezintă un caracter anticoncurențial incontestabil și care nu se poate justifica prin particularitățile pieței sau prin simpla coincidență.

În concluzie, putem menționa că dacă Agenția Națională pentru Protecția Concurenței ar fi dispus, la etapa efectuării investigației acțiunilor coordonate pe piața petrolieră, de o lege armonizată la acquis-ul comunitar, care ar acorda atribuțiile necesare autorității de concurență, ar fi putut demonstra practica concertată a agenților economici pe piața produselor petroliere, fapt care ne demonstrează încă o dată importanța adoptării Legii concurenței din 11 iulie 2012.

Recenzent:

Victor VOLCINSCHI,
doctor în drept,
profesor universitar

Referințe bibliografice

1. *Sherman Anti-Trust Act*, 02 iulie 1890 [online], <http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=true&doc=51&page=transcript> (citat 15.09.2010).

2. *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene*, modificat prin Tratatul de la Lisabona la 13 decembrie 2007, în vigoare de la 01 decembrie 2009 [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:RO:PDF> (citată 25.09.2010).
3. *Legea R.M. cu privire la protecția concurenței nr.1103-XIV din 30.06.2000*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 166-168.
4. Joliet R. *La notion de pratique concertée et l'arrêt I.C.I.* dans une perspective comparative. Cahiers de droit européen. 1974, p. 251.
5. Shapira J., Tallec G., Blaise J.B. *Droit européen des affaires*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992, 860 p.
6. CJCE aff. 40-48, 50, 54-56, 111, 113, 114- 73 Coöperatieve Vereniging "Suiker Unie" UA et autres contre Commission (1975) [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61973J0040:EN:HTML> (citată 27.09.2010).
7. CJCE aff. 49/92 Comisia/Anic Participazioni SpA (1999) [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0049:FR:HTML> (citată 05.10.2010).
8. Megret J. et autres. *Le droit de la Communauté Economique Européenne*. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles, 1973, 643 p.
9. Shapira J., Tallec G., Blaise J.B. *Droit européen des affaires*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992, 860 p.
10. Goldman B., Lyon-Caen A. *Droit commercial européen*. Paris: Dalloz, 1993, 1123 p.
11. Shapira J., Tallec G., Blaise J.B. *Droit européen des affaires*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992, 860 p.
12. Idot L., Blaise J.B. *Chronique concurrence*. En: Revue trimestrielle de droit européen, 2000, nr. 2, p. 335.
13. CJCE aff. 49/92 Comisia /Anic Participazioni SpA (1999) [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0049:FR:HTML> (citată 05.10.2010).
14. CJCE aff. C- 105/04 Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied contre Commission (2006), [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.o?uri=CELEX:62004J0105:FR:HTML> (citată 17.10.2010).
15. CJCE aff. C- 204, 205, 211, 213, 217, 219/00 Aalborg Portland A/S et d'autres contre Commission (2004) [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62000J0204:FR:HTML> (citată 17.10.2010).
16. Shapira J., Tallec G., Blaise J.B. *Droit européen des affaires*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992, 860 p.
17. TPI aff. T – 141/89 Tréfileurope Sales SARL contre Commission (1995) [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989A0141:FR:HTML> (citată 09.08.2010).
18. CJCE aff. 29/83 et 30/83 Compagnie royale asturienne des mines SA et Rheinzink GmbH contre Commission (1984) [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61983J0029:FR:HTML> (citată 18.10.2010)
19. Mihai E. *Dreptul concurenței*. București: All Beck, 2004, 304 p.
20. CJCE aff. 48/69 Imperial Chemical Industries Ltd. contre Commission (1972) [online], <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.o?uri=CELEX:61969J0048:FR:HTML> (citată 15.10.2010).
21. *Raportul de activitate a Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței pentru perioada 2007-2011*, Chișinău, 2012, 135 p.

NATURA JURIDICĂ A TEORIEI APARENȚEI

Viorel STEGĂRESCU,
doctor în drept;
Tudor PAȘCANEANU,
doctor în drept

RÉSUMÉ

La théorie de l'apparence a fait l'objet d'étude de plusieurs ouvrages juridiques. De nombreux théoriciens ont tenté d'établir la source des obligations qui correspond mieux à cette institution de droit. La détermination de la nature juridique revêt une grande importance théorique, parce que à partir de cet élément, nous construisons le régime juridique de la théorie de l'apparence.

REZUMAT

Teoria aparenței a făcut obiectul de studiu al mai multor lucrări de specialitate. Numeroși doctrinari au încercat să stabilească sursa de obligații în care se încadrează mai bine această instituție de drept. Determinarea naturii juridice are o semnificație teoretică deosebită, întrucât plecând de la acest element, vom construi regimul juridic al teoriei aparenței.

Precizări prealabile. Distincția dintre natura juridică și fundamentul juridic al teoriei aparenței.

Este necesar să facem de la început o distincție importantă. Tendința doctrinarilor și, uneori, a judecătorilor de a stabili o legătură între teoria aparenței și instituțiile de drept existente a creat o confuzie în discuțiile cu privire la natura juridică a teoriei aparenței și la fundamentul juridic al aceleiași teorii [1]. Atunci când ne referim la natura juridică, urmează să determinăm „haina” juridică pe care trebuie să o îmbrace teoria aparenței, cu alte cuvinte urmează să răspundem la întrebarea: *În ce categorie de obligații se încadrează această instituție de drept?*

Dimpotrivă, atunci când vorbim despre fundamentul juridic al teoriei aparenței, avem în vedere rațiunile care justifică existența acestei teorii. Aceste rațiuni de ordine publică urmăresc să asigure securitatea tranzacțiilor, libera cir-

culație a bunurilor și să creeze un climat de siguranță în raporturile juridice.

În literatura juridică există o varietate impresionantă de puncte de vedere cu privire la natura juridică a teoriei aparenței. Teoreticienii dreptului au încercat să ajusteze mecanismul teorii acesteia în tiparele mai multor izvoare de obligații. S-a susținut că teoria aparenței face parte din categoria faptelor juridice licite (este un nou cvasicontract), a faptelor juridice ilicite (este un delict civil) sau au fost extinse dispozițiile unor texte de lege la toate situațiile care cad sub incidența acestei teorii.

Vom prezenta în continuare aceste opinii și vom căuta răspuns la întrebarea dacă teoria aparenței este un izvor autonom de obligații sau dacă este necesar să o aliniem la o sursă de obligații deja existentă.

A) Teoria aparenței ca fapt juridic licit

În Codul civil francez, gestiunea de afaceri (art. 1372-1375

C. civ. francez) și plata lucrului nedatorat (art. 1376-1381 C. civ. francez) sînt tratate ca fapte juridice licite. Pe lângă aceste cvasicontracte, practica judecătorească și literatura de specialitate au construit un nou cvasicontract, și anume *îmbogățirea fără justă cauză*, considerat ca fiind un izvor de sine stătător de obligații.

O parte din doctrina franceză, plecînd de la dispozițiile Codului civil și de la realizările jurisprudențiale din domeniul faptelor juridice licite, susține că mecanismul teoriei aparenței corespunde în mod perfect cvasicontractului [2]. Această opinie este seducătoare la prima vedere. Vorbim de existența unui cvasicontract atunci cînd între două persoane se stabilește o legătură identică cu cea care ar rezulta dintr-un contract, însă lipsește consimțămîntul părților în vederea încheierii contractului [3]. Mecanismul teoriei aparenței se încadrează în mod perfect în această definiție. „Fără

să existe un acord de voințe între titularul real al dreptului și terțul subdobânditor, între ei se stabilește o legătură juridică. Și dacă această legătura juridică își găsește fundamentul său în lege, potrivit enunțurilor numeroaselor decizii, el produce întocmai efectele unui contract: totul se petrece ca și cum titularul real ar fi contractat cu terțul dobânditor. Elementele cvasicontractului sînt reunite și, fiindcă se admite că lista legală a cvasicontractelor nu este limitativă, trebuie să constatăm că teoria aparenței corespunde cu această noțiune mai bine decît îmbogățirea fără justă cauză și merită, ca și aceasta din urmă, să fie așezată printre cvasicontracte” [4].

Potrivit acestui punct de vedere, adevăratul proprietar pierde dreptul de proprietate în favoarea terțului subdobânditor în temeiul unui cvasicontract de vânzare – cumpărare încheiat de proprietarul aparent. Urmînd acest raționament, vom constata că există o diversitate de cvasicontracte, și anume: cvasicontractul de mandat distinct de gestiunea de afaceri, cvasicontractul de locațiune, ipoteca cvasiconvențională, cvasicontractul de societate etc.

După părerea noastră, teza potrivit căreia teoria aparenței are natura juridică a cvasicontractului este falsă din următoarele motive: (a) cvasicontractul este o noțiune artificială și inexactă și (b) teoria aparenței nu este un fapt juridic licit, fiindcă în numeroase situații titularul aparent, prin comportamentul său, urmărește să fraudeze

interesele titularului real sau ale terțului contractant.

(a) *Cvasicontractul este o noțiune artificială și inexactă.* În literatura juridică, noțiunea de cvasicontract este contestată din mai mult motive [5].

Mai întîi, termenul de cvasicontract este inexact și confuz, deoarece ne face să credem că între această sursă de obligații și contract asemănările sînt esențiale, iar deosebiriile sînt minore. Or, dimpotrivă, pentru contract este esențial acordul de voințe al părților, iar în cazul așa-ziselor cvasicontracte un asemenea acord lipsește. Opoziția dintre cvasicontracte și contracte este mai profundă, fiindcă cele dintîi sînt fapte juridice unilaterale, iar cele din urmă sînt acte juridice bilaterale. Apoi, noțiunea de cvasicontract este artificială, pentru că obligațiile părților nu se nasc din fapte personale, ci din lege [6].

De asemenea, unii doctrinari s-au întrebat care sînt motivele pentru care cvasicontractele sînt surse de sine stătătoare de obligații. „Faptele voluntare ale omului sînt nenumărate. Nu toate generează obligații. De ce unele au acest efect, iar altele nu-l au” [7].

(b) *Teoria aparenței nu este un fapt juridic licit.* În prezent, doctrina franceză susține în unanimitate că cvasicontractele sînt fapte juridice licite [8], fiindcă subiectul activ – cu intenție sau din eroarea – aduce beneficii unei terțe persoane. Astfel, gerantul prin acte materiale sau juridice administrează patrimoniul geratului, sol-

ventul din eroare execută obligația unei persoane, iar însărcinul, prin fapta sa, face să crească activul patrimonial al îmbogățitului. Dimpotrivă, teoria aparenței în numeroase situații nu are caracter licit. În cadrul acestei teorii, titularul aparent deseori urmărește să lezeze interesele titularului real sau ale terțului contractant.

Analizînd în acest sens teoria proprietății aparente, constatăm că proprietarul aparent poate să comită cu ușurință delict civile. Aceasta deoarece pentru aplicarea maximei „*Error communis facit jus*” nu este necesar ca proprietarul aparent să fie de bună-credință. El poate fi de rea-credință. Cu alte cuvinte, el poate cu intenție doloșivă să vîndă bunul altuia, înșelînd terțul contractant [9].

De asemenea, mandatarul aparent comite un delict, atunci cînd administrează sau dispune de bunurile presupusului mandante fără știrea acestuia din urmă, în scopul de a obține profituri personale [10]. În acest sens, jurisconsultii romani au considerat că amestecul indezirabil în afacerile altuia constituie o culpă (un delict): „*Culpa est, immiscere se rei ad se non pertinenti*”.

În cazul societății aparente, titularul aparent nu fraudează interesele titularului real, pentru că acesta lipsește [11], ci pe cele ale terțului contractant. Asociații aparenți creează față de un terț aparența existenței între ei a unei societăți, pentru a-l determina să încheie o convenție cu unul dintre ei. Terțul contractant încheie această

convenție crezînd că, în caz de neexecutare a obligațiilor de către cocontractantul său, se va putea îndrepta împotriva celorlalți „asociați”. Credința terțului este falsă pentru că, în lipsa unui contract de societate, el nu dispune de nici o acțiune împotriva asociaților aparenti. Totuși, pentru a evita cazurile de fraudă, jurisprudența britanică, cea americană și cea franceză admit acțiunea în regres a terțului de bună-credință împotriva presupușilor asociați, dacă acesta a crezut în mod rezonabil (legitim) în existența unei societăți [12].

Plecînd de la cele expuse, conchidem că punctul de vedere potrivit căruia teoria aparentei are natura juridică a unui cvasicontract este eronat, fiindcă aplicațiile teoriei aparentei au deseori caracter ilicit.

Propunerile doctrinale care justifică teoria aparentei pe temeiul gestiunii de afaceri sînt mai puțin convingătoare [13].

(B) Teoria aparentei ca fapt juridic ilicit

Răspunderea civilă delictuală se întemeiază pe două fundamente distincte. Pe de o parte, responsabilitatea celui care cauzează altuia un prejudiciu derivă din ideea de culpă. Aceasta este concepția clasică, care a fost consacrată prin art. 1382 C. civ. francez și care este denumită *răspundere delictuală subiectivă*. Pe de altă parte, responsabilitatea rezultă din ideea de garanție, independent de orice referire la noțiunea de culpă. Aceasta este *răspunderea delictuală obiectivă*.

Pe temeiul responsabilității delictuale subiective au fost exprimate mai multe puncte de vedere [14], ce caută să explice, să justifice pierderea dreptului de proprietate al titularului real.

Opinia savantului R. Savâtier s-a bucurat de cea mai largă adevărată din partea doctrinei și jurisprudenței. Ecourile sale se mai aud în prezent în literatura și practica judiciară din România.

S-a considerat că adevăratul titular este în culpă ori de cîte ori prin acțiunea sau inacțiunea sa a creat o situație aparentă care i-a indus în eroare pe terții contractanți. Jurisprudența a reținut culpa titularului real atunci cînd acesta nu a intrat în posesia succesiunii și a permis astfel unei persoane să apară ca fiind adevăratul moștenitor [15], s-a comportat față de terți ca și cum ar avea locuința principală într-o altă localitate decît în aceea în care și-a stabilit domiciliul [16], a prezentat în public concubina ca fiind soția sa [17], nu a comunicat terțelor persoane revocarea contractului de mandat [18], a dat o procură cu un conținut echivoc și confuz [19], a semnat o procură în alb de care mandatarul a abuzat, atribuindu-și puteri fan-teziste [20].

Prin comportamentul său culpabil, titularul real a creat în persoana terțului contractant iluzia că încheie un contract valabil cu titularul aparent. În realitate, contractul este lovit de nulitate, iar această consecință este rezultatul culpei titularului real. Terțul contractant, fiind victima unui prejudiciu ma-

terializat prin ineficacitatea contractului încheiat cu titularul aparent, este îndreptățit la o despăgubire. Reparația cea mai adecvată a prejudiciului suferit de victima aparentei o constituie validitatea actului juridic. S-a susținut că actul juridic trebuie să producă efecte față de titularul real ca și cum nu ar fi intervenit nici o cauză de nulitate [21]. Această soluție a fost considerată ca fiind cea mai judicioasă, întrucît prejudiciul suferit de terțul contractant este reparat în natură [22].

Teoriile care fundamentează pierderea dreptului de proprietate de către titularul real pe temeiul răspunderii civile delictuale subiective s-au bucurat de succes de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și pînă la mijlocul secolului XX. Începînd cu anii '60 ai secolului al XX-lea, jurisprudența franceză a respins aceste teorii, deoarece în numeroase situații nu poate fi reținută culpă titularului real.

În materia proprietății aparente nu se poate imputa nici o culpă adevăratului proprietar atunci cînd moștenitorul aparent, intrat în posesia succesiunii în temeiul unui testament, înstrăinează imobilul succesoral unui terț, iar mai tîrziu se descoperă un alt testament care îl revocă pe cel inițial [23], sau atunci cînd moștenitorul legal înstrăinează un imobil pe care ar trebui să-l pună la dispoziția unui legatar particular în temeiul unui testament necunoscut la data deschiderii succesiunii [24]. De asemenea, veritabilul proprietar nu este în culpă în situația în

care moștenitorul aparent acceptă moștenirea, fiindcă un succesor în grad mai apropiat cu defunctul a renunțat la succesiune, iar ulterior renunțarea este anulată.

Răspunderea titularului real pe temeiul teoriei aparentei a fost explicată și prin mecanismele unor texte de lege. În acest sens, au fost extinse dispozițiile art. 1321 C. civ. francez (art. 1175 din fostul C. civ. român), art. 132 [25] și 790 [26] C. civ. francez (art. 117 și 701 din fostul C. civ. român) la toate cazurile ce cad sub incidența teoriei aparentei.

D) Teoria aparentei ca sursă independentă de obligații

Nici una dintre teoriile expuse în dezvoltările anterioare nu este în măsura să explice natura juridică a teoriei aparentei. Ele sînt neconvingătoare.

În ce ne privește, considerăm că teoria aparentei este o instituție juridică autonomă, un izvor distinct de obligații. Ea constituie de una singură fundamentul deciziilor instanțelor de judecată pronunțate în această materie. În continuare vom aprofunda acest punct de vedere.

1. Teoria aparentei este o regulă de drept, un principiu general și, în același timp, o excepție de la numeroase alte principii. Numeroși autori au afirmat că teoria aparentei are natura unui principiu general al dreptului [27]. Potrivit lor, acest principiu poate fi exprimat conservînd dictonul „*Error communis facit jus*” [28] sau creînd un nou aforism: „*Credința legitimă valorează titlu*” [29]. Alți

doctrinari au susținut că teoria aparentei reprezintă o regulă de drept, un principiu general, însă nu au găsit o formulare potrivită pentru a-l exprima sub forma unui adagiu [30].

La rîndul său, jurisprudența franceză, sprijinindu-se pe avizul Consiliului de Stat din 2 iulie 1807, a recunoscut că maxima „*Error communis facit jus*” este un „*principiu (subl. noastră)*” admis de vechiul nostru drept și care nu a încetat să fie în vigoare ulterior publicării Codului Aivil” [31].

Recent, în mai multe decizii, Curtea de Casație franceză a afirmat că „terții de bună-credință care acționează sub imperiul erorii comune (...) sînt investiți *prin efectul legii (subl. noastră)*” [32].

Astfel, în viziunea jurisprudenței franceze, maxima „*Error communis facit jus*” este un principiu de drept investit cu forța juridică a legii.

Ridicarea locuțiunii latine „*Error communis facit jus*” sau a expresiei „*Credința legitimă valorează titlu*” la rang de principiu general al dreptului nu este tocmai satisfăcătoare. „Eroarea comună” sau „credința legitimă” este de natură să pună în evidență condițiile specifice proprietății aparente sau ale mandatului aparent. Aceste sintagme nu cuprind întregul domeniu de aplicare a teoriei aparentei. Considerăm că este mai adecvată expresia reținută de doctrina română: „*Principiul validității aparentei în drept*”.

Teoria aparentei constituie, în același timp, o excepție de la

numeroase principii. După cum a afirmat H. Mazeaud, teoria aparentei este „o excepție generală la ordinea de drept” [33]. Această teorie paralizează, în aplicarea sa, majoritatea principiilor care constituie în prezent pilonii de bază ai dreptului privat. Printre regulile de drept ce sînt contrazise de principiul validității aparentei în drept enumerăm: *nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet, resoluio jure dantis, resolvitur jus accipientis, nemo censetur ignorare legem*, principiul relativității efectelor contractului, principiul *fraus omnia corrumpit*.

2. Teoria aparentei este o sursă autonomă de obligații, un mod originar de dobîndire a drepturilor reale. Teoria aparentei, ridicată la nivelul unui principiu general al dreptului, are ca efect esențial crearea de noi drepturi subiective în favoarea terților de bună-credință [34]. În cadrul teoriei generale a obligațiilor, teoria aparentei reprezintă o sursă autonomă de obligații. Ea urmează să fie încadrată în categoria faptelor juridice alături de uzucapiune.

Potrivit jurisprudenței franceze, dobîndirea proprietății (unui drept real), pe fundamentul aparentei, de către un terț de bună-credință, victima erorii comune și invincibile, are loc în temeiul legii. „Terțul nu deține dreptul său nici de la proprietarul aparent și nici de la veritabilul proprietar” [35]. Aceeași soluție există și în dreptul român. Transferul drepturilor reale către terții de bună-credință se realizează în temeiul art. 17, alin.

2 din noul Cod civil. În acest text de lege legiuitorul român reglementează expres teoria aparenței.

Mai mulți doctrinari francezi au arătat că dobândirea drepturilor reale de către terțe persoane pe temeiul teoriei aparenței este vecină cu situația posesorului de bună-credință al unui bun mobil (art. 2279 C. civ. francez) sau a posesorului unui bun imobil care dobândește un drept real pe baza uzucapiunii de scurtă durată (art. 2265-2268 C. civ. francez).

În toate cele trei cazuri, bunul provine de la un neproprietar, drepturile reale sînt dobîndite pe baza unui fapt juridic – aparența sau posesia bunului, iar terțul este investit cu un drept real în temeiul legii. Este evident că fiecare dintre aceste modalități de dobîndire a drepturilor reale are particularitățile sale. Dacă în cazul uzucapiunii instantanee, pe lingă posesia bunului, mai este necesar ca dobînditorul să fie de bună-credință, în cazul uzucapiunii de scurtă durată și al teoriei aparenței acest fapt nu este suficient, ci se cere ca posesia bunului să dureze de la 10 pînă la 20 de ani sau ca dobînditorul să fi căzut într-o eroare invincibilă sau legitimă.

Continuînd această paralelă, menționăm că posesorul de bună-credință al unui bun mobil achiziționat de la un neproprietar, precum și posesorii de bunuri imobile de bună-credință în favoarea cărora s-a realizat uzucapiunea de scurtă durată, în temeiul principi-

ilor de bază ale dreptului privat (*nemo plus iuris..., quod nulum est...*) nu ar trebui să dobîndească dreptul de proprietate asupra bunurilor pe care le-au posedat. „De ce un fapt (*posesiunea* - n.a.) contrar dreptului este astfel protejat? Pacea publică este aceea care o reclamă. Posesiunile sînt aparențe liniștite pe care nici un particular nu trebuie să le stînjenească, chiar sub pretextul unui drept, deoarece justiția privată este prohibită. Și cînd termenul s-a scurs, nu rămîne decît ca justiția publică să acorde dreptate posesorilor: *pacea valorează mai mult decît logica juridică* (subl. noastră) [36].

Același mecanism există și în cazul teoriei aparenței. Deși principiile fundamentale ale dreptului privat se opun dobîndirii de drepturi reale de către terții de bună-credință, totuși, sub presiunea unor rațiuni de ordine publică, se acordă prioritate persoanelor care au căzut victime aparențelor. Aceste rațiuni de ordine publică urmăresc să asigure securitatea tranzacțiilor, libera circulație a bunurilor și să creeze un climat de siguranță în raporturile juridice.

În concluzie, afirmăm că teoria aparenței face parte din familia faptelor juridice cărora legea le atribuie efecte juridice, la fel ca instituția uzucapiunii. Teoria aparenței este o sursă independentă de obligații și, în același timp, un mod originar de dobîndire a drepturilor reale.

Referințe bibliografice

1. F. Giraut. *L'apparentice, source de responsabilité*, these. Paris: Ed. Domat-Montchrestien, 1937, p. 120-134.
2. A. Bénabent. *Droit civil. Les obligations*, 9e édition, LGDJ, 2003, p. 331.
3. F. Laurent. *Cours élémentaire de droit civil*, t. III. Paris: Bruxelles, 1881, p. 192; J. Honorat. *Rôle effectif et rôle concevable des quasi-contrats*, în „Revue trimestrielle de droit civil” nr. 4/1969, p. 677.
4. A. Bénabent. *Droit civil. Les obligations*, 9e édition, LGDJ, 2003, p. 332.
5. L. Pop. *Drept civil roman. Teoria generală a obligațiilor*. București: Ed. Lumina Lex, 2000, p. 28; C. Ștătescu, C. Bîrsan. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediția a III-a, București: Ed. All Beck, 2000, p. 102; A. Denis-Fatôme, *op. cit.*, nota 211, p. 371.
6. F. Terré, P. Simler, Y. Lequette. *Droit civil. Les obligations*, 6e édition, Dalloz, 1996, p. 773.
7. J. Flour, J.-L. Aubert, É. Savaux. *Les obligations*, 4e édition, Ed. Armand Colin, 2002, p. 33.
8. G. Légiér. *Droit civil. Les obligations*, 17e édition, Dalloz, 2001, p. 200; J. Flour, J.-L. Aubert, É. Savaux. *Les obligations*, 4e édition. Ed. Armând Colin, 2002, p. 31; F. Laurent, *op. cit.*, t. III, p. 194.
9. Cass., 1er ch. civ., 22 juillet 1986, n° 84-17.004, în „Bulletin des arrêts des chambres civiles de la Cour de Cassation”, IV, n° 214, p. 205.
10. Hoddeson v. Koos brothers, 47 N.J. Supr. 224 135 A.2d 702, (1957) prezentată de H. I. Henn. *Teaching materials on agency, partnership and other business enterprises*, second edition. Ed. West Publishing Co., 1985, p. 60-65.
11. Gosselin v. Webb, 242 F3d 412 1st Cir. (mar. 16, 2001), prezen-

tată de J. L. Reichert. *Lawyers who share office space may be vicariously liable malpractice*. Trial, July 2001, p. 101; Cass. com., 15 nov. 1994, n° 93-12.835, în „Bulletin des arrêts des chambres civiles de la Cour de Cassation”, IV, n° 332, p. 272.

12. J. Carbonnier. *Droit civil. Introduction*, 25e édition. Paris: Presses Universitaires de France, 1997, p. 291; Ph. Tourneau, L. Cadiet. *Droit de responsabilité et des contrats*. Dalloz, 2000, p. 728.

13. L. Crémieu. *Responsabilité et risque*, în „Revue trimestrielle de droit civil”. 1910, p. 544 și urm.; Tr. Ionașcu. *Teoria eredelui aparent*, notă la C. Ap. Galați, dec. Nr. 52 din 30 martie 1925, în „Pandectele Române”, II, 1926, p.5-14.

14. Cass. ch. civ. et soc., 23 oct. 1947, *Veuve Jacson c. Dame Touailon*, în „Recueil Dalloz” 1948, jur., p. 43.

15. C.A. Paris, 8^e ch. civ., 21 nov. 1923, *Derrien c. Èpx. Dauphin*, în „Gazette du Palais” 1924, I, p. 187 și urm.

16. Cass. 1er ch. civ, 27 nov. 1929, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz” 1930, p. 65.

17. C.A. de Paris, 1er ch. civ, 11 janv. 1928, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz” 1928, p. 279 și urm.; Cass. 1er ch. civ, 7 janv. 1936, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz” 1936, p. 82 și urm.

18. Cass. ch. civ., 29 déc. 1890, în „Recueil périodique et critique mensuel Dalloz”, 1891.1.464, prezentată de H. P. de Vries, *op. cit.*, p. 372.

19. R. Savatier. *Traité de la responsabilité civile en droit français*, t. II, LGDJ, 1939, p. 185 și urm. D. Cosma. *Teoria generală a actului juridic civil*. București: Ed. Științifică, 1969, p. 357.

20. A. Weill. *Le principe de la relativité des conventions en droit privé français*, thèse, Dalloz, 1938, p. 629.

21. C. Cas., s. I, dec. nr. 415 din 6 iunie 1907, în „Buletinul deciziilor Curții de Casație și de Justiție”, pp.

1028-1061; Trib. Buzău, s. I, dec. civ. nr. 43 din 26 ianuarie 1925, în „Dreptul” nr. 37/1925, p. 307 și urm.

22. C.A. Angers, 14 avril 1948, *Cons. Raffegau et autres c. Saudemont et Leulier*, în „Recueil Dalloz” 1948, jur., cu notă de J. Carbonnier, p. 462-465; C. Cas., s. I, dec. nr. 664 din 1 decembrie 1910, în „Dreptul” nr. 12/1911, p. 91-93.

23. Cass. Ass. Plén. civ., 13 déc. 1962, *Banque canadiene naționale c/ Directeur général des impôts*, în „Recueil Dalloz” 1963, jur., cu notă de J. Calais-Auloy, p. 277-279.

24. M Planiol. *Traité élémentaire de droit civil*, t. III, 4e édition, LGDJ, Paris, 1908, p. 28 și urm.

25. P. Saragos, *op. cit.*, n° 17; L. Leveneur. *Situations de fait en droit privé*, LGDL, 1990, p. 113; J. Mazeaud, notă la Cass. 1er ch. civ., 3 avril 1963, *Cons. Humann c. Cons. Borely*, în „Juris-classeur périodique”, ed. G., 1964, II, 13502.

26. L-L. Sourieux. *La croyance légitime*, în „Juris-classeur périodique”, éd. G, 1982, I, 3058, n° 125 și 127.

27. Ch. Larroumet. *Les biens. Droits réels principala*, t. II, 4e édition. Paris: Ed. Economica, 2004, p. 191.

28. Cass. ch. de Req., 6 mai 1874, în „Recueil Dalloz” 1874, I, p. 414.

29. Cass., 1er ch. civ., 22 juillet 1986, n° 84-17.004, în „Bulletin des arrêts des chambres civiles de la Cour de Cassation” „IV, n° 214, p. 205, „Recueil Dalloz” 1987, IR, p. 13.

30. H. Mazeaud. *La maxime „Error communis facit jus”*, în „Revue trimestrielle de droit civil”, 1924, p. 959.

31. Cass., 1er ch. civ., 22 juillet 1986, n° 84-17.004, în „Bulletin des arrêts des chambres civiles de la Cour de Cassation”, IV, n° 214, p. 205.

32. J-L. Sourieux. *La croyance légitime*, în „Juris-classeur périodique”, éd. G, 1982, I,

3058, n° 80; Ch. Larroumet. *Les biens, Droits réels principaux*, t. II, 4e édition. Paris: Ed. Economica, 2004, p. 187.

33. J. Carbonnier. *Droit civil. Introduction*, 25e édition. Paris: Presses Universitaires de France, 1997, p. 290.

CORELAȚIA PRINCIPIILOR RĂSPUNDERII JURIDICE CU PRINCIPIUL EGALITĂȚII

Adelina FLOREA,
doctorandă

SUMMARY

This article makes a comparative analysis of the principle of equality of law principles of legal liability. Thus, it highlights the first correlation between the principles of equality and the institution of legal liability as a whole, the author goes on theoretical principles of the characteristic elements of liability, trying to highlight the same features and the principle of legal equality, which is seamlessly the list of principles of legal liability.

REZUMAT

În prezentul articol se face o analiză comparativă a principiului egalității de drept cu principiile răspunderii juridice. Astfel, se evidențiază mai întâi corelația dintre principiul egalității și instituția răspunderii juridice în ansamblu, după care autorul trece la aprecierea teoretică a elementelor caracteristice ale principiilor răspunderii juridice, încercând să pună în lumină aceleași caracteristici ale principiului egalității juridice, ceea ce îl integrează perfect în lista de principii ale răspunderii juridice.

Analiza corelației principiului egalității de drept cu răspunderea juridică în sistemul legislației în vigoare are o deosebită importanță din mai multe motive, dar în primul rând pentru că aceasta reprezintă premisa științifică a afirmării unității și legăturii reciproce dintre egalitatea de drept și răspunderea juridică în cadrul prescripțiilor normative.” Consfințirea juridică conferă ideii juridice o esență socială diferită, o transformă în factor de reglementare”, menționează S. G. Kelina și V.N. Kudreavțev [5, p. 28].

În dreptul obiectiv, egalitatea de drept și răspunderea juridică sînt reflectate drept instituții juridice. În același timp, este bine cunoscut faptul că răspunderea juridică, ca și orice altă instituție juridică, se fundamentează pe un set de principii.

Doctrina juridică însă duce lipsă de unanimitate în ceea ce privește interpretarea categoriei juridice de „principiu al răspunderii juridice”. Astfel, B. T. Bazilev definește aceste principii drept „idei călăuzitoare ce exprimă esența, natura și menirea instituției răspunderii, consfințite de legislație prin norme juridice și care determină caracterul reglementării juridice a unei categorii delicate de raporturi” [3, p. 56]. Aici se evidențiază faptul că principiile determină caracterul reglementărilor ce vizează răspunderea juridică.

Opinii diferite găsim la O. V. Raguzina, care definește: „Principiile răspunderii juridice reprezintă idei fundamentale determinante ale nașterii răspunderii, consfințite în lege și care determină în același timp esența, conținutul și menirea

socială ale acesteia, precum și care stimulează sau restricționează comportamentul subiecților raporturilor juridice” [13, p. 47]. Specificul și importanța definiției date de Raguzina rezidă în conexiunea pe care o face între principiile răspunderii juridice și acțiunea stimulatorie pe care acestea o pot exercita asupra comportamentului subiectului raporturilor de răspundere juridică.

Unii autori consideră că principiile sînt expresii ale unor caracteristici comune tuturor formelor de răspundere juridică [10, p. 204]. Alții consideră că răspunderea juridică se bazează pe un fond de reguli comune, generale, valabile pentru toate formele de răspundere, indiferent de particularitățile fiecăreia dintre ele, numite principii ale răspunderii juridice [11, p. 539]. Gh. Mihai și R. Motică susțin că

principiile nu sînt reguli, nici norme, cîci dacă ar fi trebuit să dispună și în cazul încălcării a ceea ce dispun, ar urma sanc ionarea celor vinova i. Ele concentrează trăsăturile comune și esen iale ale normelor juridice care reglementează general, abstract și impersonal conduite pentru subiecte generice [7, p. 137]. M. Costin este de părerea că principiile fundamentale ale răspunderii juridice sînt idei călăuzitoare care își găsesc expresia în toate normele de drept ce reglementează diferitele norme sub care se poate prezenta această instituție juridică [4, p. 88].

Principiile răspunderii juridice sînt idei fundamentale care, într-un mod specific, reflectă principiile generale ale dreptului (libertatea, echitatea, justi ia, umanismul, democratismul), dar în același timp au un specific propriu. Or, nu toate normele ce alcătuiesc dreptul pozitiv au inciden e în domeniul răspunderii juridice, ci numai acelea ce reglementează cazurile, condițiile și modalit ile în care intervine una sau alta dintre formele răspunderii juridice [1].

Din punctul nostru de vedere, referitor la „principiile răspunderii juridice” și interpretarea lor mai trebuie accentuat faptul că ele asigură continuitatea principiilor fundamentale ale dreptului, gra ie cărui fapt acestea comportă amprenta fundamentelor economico-

sociale ale societ ii, precum și faptul că ele asigură natura regulatorie și de apărare a răspunderii juridice. „Principiile răspunderii – menționează M. V. Zadneprovskia – trebuie să reprezinte trecerea de la principiile generale de drept, în funcție de obiectul și metodele de reglementare a tipului concret de raporturi sociale. (...) Toate principiile răspunderii juridice sînt consfin ite în norme juridice în formă de imperative adresate subiectelor acesteia și au drept obiectiv asigurarea unui comportament legal al lor în sfera respectivă de raporturi juridice” [16, p. 56].  n plus,  ntruc t „răspunderea juridică este unitatea dintre fundamentele normative material-juridice și formele procesuale” [12, p. 49], atunci și principiile acesteia nu pot fi doar materiale sau exclusiv procesuale. Ele, la r ndul lor, trebuie să însumeze aspecte materiale și procesuale, care exprimă un imperativ al unui sau altui principiu adresat subiectelor răspunderii juridice. Doar în atare condi ii principiile răspunderii juridice vor reprezenta un sistem bine fundamentat și coerent de idei călăuzitoare reglementate de lege și realizabile în practică, care fac trecerea de la principii generale la cele fundamentale ale dreptului, după care – la răspunderea juridică. Din aceste considerente, nu putem accepta ideea că prin-

cipiile răspunderii juridice se limitează la forma materială sau procesuală a răspunderii.  n acest sens se menționează că principiile răspunderii juridice trebuie interpretate drept idei reglementate de normele materiale ce formează instituția răspunderii juridice și care se regăsesc în toate subinstitu iile răspunderii juridice.

Deci, principiile fundamentale ale răspunderii juridice constituie o categorie distinctă de cea a principiilor generale ale dreptului, care se consideră trăsături comune ale tuturor normelor juridice în vigoare. Cu toate acestea, între principiile generale ale dreptului și principiile răspunderii juridice, după părerea lui M. Costin, nu există o opozi ie, ci există o concordan  deplină, rela ia ce se poate stabili între cele două categorii de principii este cea de la gen la specie [4, p. 89].

 in nd cont de cele menționate, opinăm că principiile răspunderii juridice reprezintă idealuri reglementate de lege, izvor te din natura social-economică a dreptului, aflate în armonie cu viața socială și care exprimă capacitatea răspunderii de a exercita acțiune reglementativ  de apărare asupra comportamentului subiectelor cu capacitate juridică și care determină întinderea și modul de realizare a răspunderii juridice.

Teoria dreptului atribuie prin-

ciipiile răspunderii juridice la categoria celor generale, astfel încât cunoașterea acestor principii are importanță pentru înțelegerea esenței răspunderii juridice, întrucât cumulul lor reflectă caracterul social al acesteia. În acest context, e necesar să amintim de paradoxul întâlnit în teoria răspunderii juridice. Pe de o parte, legătura dintre egalitatea de drept și răspunderea juridică este evidentă și nimeni nu o neagă, ba chiar se recunoaște că egalitatea formală reprezintă unul dintre izvoarele răspunderii în drept. „Este clar că din principiul egalității în fața legii decurg nu doar drepturi, ci și obligații egale, precum și egalitatea în fața instituției răspunderii a celor ce încalcă legea” [5, p. 58]. Pe de altă parte, nu există nici un studiu teoretic al egalității de drept în calitate de principiu al răspunderii juridice [9, p. 714]. Considerăm că acest lucru se datorează interpretării restrictive a principiului egalității de drept și, totodată, extinderii exagerate a principiului egalității, ceea ce a dus la includerea ideii egalității de drept în cea a legalității. În virtutea acestor circumstanțe, egalitatea de drept nu și-a găsit locul cuvenit, pe bună dreptate, în teoria răspunderii juridice.

Din aceste considerente, precum și din considerente de diversă natură, la momentul actual egalitatea de drept nu este considerată

a reprezenta un principiu al răspunderii juridice. Întru susținerea acestei idei vom prezenta argumente aduse de valoroși specialiști de domeniu. Astfel, I. S. Samoșcenko și M. H. Farușin afirmă că sînt principii ale răspunderii juridice următoarele principii: răspunderea exclusiv pentru fapte, și nu pentru idei, caractere biologice sau sociale, legături de rudenie sau de altă natură; răspunderea exclusiv pentru fapte comise cu vinovăție; legalitatea răspunderii; principiul echității, oportunității; inevitabilitatea răspunderii și celeritatea. I. N. Seneakin, reieșind din sarcinile răspunderii juridice și încercînd să evidențieze sistemul principiilor răspunderii, menționează că la realizarea deplină a acestor sarcini contribuie următoarele principii de bază ale răspunderii juridice: legalitatea, temeinicia, echitatea, oportunitatea, inevitabilitatea. A. S. Shaburov menționează principiile: „legalitatea, echitatea, inevitabilitatea, oportunitatea, individualizarea pedepsei, răspunderea cu vinovăție, evitarea dublei pedepse” [14, p. 62]. M. V. Zadneprovskaja, considerînd legalitatea drept principiu fundamental al răspunderii juridice, socoate că acesta se exprimă în inevitabilitate, individualizarea pedepsei, precum și în asigurarea dreptului celui vinovat la procedura legală de realizare a răspunderii [16, p.

56]. Raguzin O. V., exprimîndu-și dezacordul cu M. V. Zadneprovskaja, menționează: „(...) Nu este utilă divizarea principiilor răspunderii în fundamentale și suplimentare. Toate sînt la fel, comportînd caracterul unui sistem (...). Astfel, reprezintă principii ale răspunderii juridice următoarele: umanismul, echitatea, legalitatea, oportunitatea, temeinicia, inevitabilitatea, respectarea drepturilor omului” [13, p. 22].

După părerea autorului autohton D. Baltag, putem stabili următoarele principii fundamentale ale răspunderii juridice: 1) principiul legalității răspunderii juridice, atenționînd că acesta, deși formulat inițial în materie penală, în forma legalității incriminării și sancționării (*nullum crimen sine lege și nulla poena sine lege*), este valabil pentru toate formele răspunderii juridice; 2) principiul potrivit căruia nimeni nu poate fi chemat să răspundă pentru fapta sa, decît dacă i se impută o greșeală, răspunderea fiind subiectivă, principiu de la care emană excepția răspunderii independente de culpă; 3) principiul prezumției nevinovăției în stabilirea răspunderii juridice; 4) principiul proporționalității sancțiunii în raport cu gravitatea faptei, denumit și principiu al justeței sancțiunii; 5) principiul potrivit căruia unei singure violări a normei juridice

fi corespunde o singură imputare a răspunderii, ceea ce nu exclude posibilitatea cumulului formelor de răspundere juridică, în cazul în care prin una și aceeași faptă au fost încălcate două sau mai multe norme juridice; 6) principiul celerității tragerii la răspundere juridică, de natură să asigure realizarea scopurilor răspunderii juridice, deoarece aplicarea lui implică tragerea la răspundere la timpul potrivit, pentru a evita situația când, prin trecerea timpului, să dispară posibilitatea tragerii la răspundere; 7) principiul răspunderii personale [1, p. 94-95].

Este necesar să se rețină că în afară de principiile generale ale răspunderii juridice, comune pentru toate formele de răspundere juridică, există și principii care sînt proprii numai unei anumite forme de răspundere juridică. Astfel, de exemplu, unul dintre principiile care particularizează răspunderea administrativă este principiul egalității în fața sarcinilor publice [6, p. 311].

Dezvoltînd ideea, O. M. Raguzina, menționăm că, exact ca în cazul principiilor dreptului, prin prisma oricăruia dintre principiile răspunderii juridice pot fi studiate toate principiile acestei instituții ca sistem. De aceea, poate fi acceptată și opinia autoarei fără careva ezitări. Totodată nu există dubii că, spre exemplu, principiul inevitabilității răspunderii este ba-

zat pe principiul egalității persoanelor în fața legii. Acest lucru nu semnifică însă că principiul inevitabilității este mai puțin important ca cel al egalității de drept. Astfel, considerăm incorectă ierarhizarea principiilor răspunderii în baza criteriului importanței lor. Evident că drept criteriile de clasificare pot servi doar logica și ontologia includerii unui sau altui principiu în procesul de naștere și realizare a răspunderii juridice. În plus, nu e mai puțin sigur că eficiența unui principiu depinde de eficiența și acțiunea de facto a tuturor celorlalte principii ale răspunderii juridice.

V. S. Nerseseanț nu se bazează pe indicii materiale, ci pe indicii formale “ale juridicului”. După părerea savantului, legalitatea poate fi bazată doar pe drept, deci are esență juridică. Prin legalitate juridică, V. Nerseseanț înțelege respectarea neclintită și exactă a exigențelor legii juridice de către toate subiectele de drept. “Prin lege juridică se are în vedere dreptul obiectiv (și, prin urmare, ordinea de drept abstract - convenită prevăzută de aceasta), care corespunde principiului de egalitate formală (...) Respectarea propriuzisă a legii delictuoase, oricît de generală și exactă ar fi, nu poate transforma legea nonjuridică în lege juridică și ilicitul în ordine de drept reală” [8, p. 530].

Analiza doctrinei de specialitate atestă subestimarea principiului egalității de drept în calitatea lui de fundament al instituției răspunderii juridice la nivel teoretic general. În fiecare ramură de drept acesta este recunoscut și tratat în conformitate cu specificul ramural. Spre exemplu, în dreptul constituțional acesta este tratat ca un principiu fundamental al răspunderii constituționale, avînd semnificația neadmiterii situației în care pentru una și aceeași faptă ilicită unele subiecte sînt trase la răspundere, iar altele – nu [17, p. 323]. În doctrina penală, acest principiu este cel mai des exprimat în felul următor: persoanele vinovate de comiterea infracțiunii sînt egale în fața legii și poartă răspundere penală indiferent de originea socială, situația materială, rasă, naționalitate, sex, studii, limba vorbită, confesiunea religioasă, ocupație, locul de trai etc. În doctrina civilă, principiul egalității de drept este tratat la fel ca un principiu al răspunderii juridice. V. F. Iakovlev menționează: „Răspunderea civilă se fundamentează pe egalitatea juridică a subiectelor dreptului civil. Participanții raporturilor juridico-civile răspund în mod egal și reciproc” [15, p. 128]. De menționat că principiul egalității tuturor în fața legii și a instanței se regăsește nu doar în dreptul procesual, așa cum ar indica aparențele, ci și în cel material.

De aici și concluzia că principiul egalității de drept trebuie studiat la nivel teoretic interramural în calitate de principiu al răspunderii juridice.

Principiul egalității răspunderii juridice are un istoric îndelungat. Însuși C. Beccaria indica asupra necesității consfințirii legale a acestuia. Astfel, criticînd răspunderea penală din societatea feudală, acesta afirmă că întru dezrădăcinarea inechității este necesară reglementarea juridică a următoarelor principii: legalitatea (fără infracțiune nu există răspundere); egalitatea oamenilor în fața legii; proporționalitatea pedepsei cu dauna cauzată; inevitabilitatea răspunderii; prevenirea infracțiunilor pe cale socială (lichidarea sărăciei, „buna educație”) [2, p. 47].

În cadrul doctrinei contemporane, unul dintre pionierii reînnoirii ideii de stabilire a egalității de drept ca principiu al răspunderii juridice, în general, și ca principiu al răspunderii penale, în special, este M. D. Șargorodski. El a determinat următoarele principii ale răspunderii penale: legalitatea (fără infracțiune nu există răspundere); internaționalismul proletar (urmărirea penală în baza legislației sovietice a celor ce comit infracțiuni împotriva altui stat); democratismului socialist (egalitatea tuturor în fața legii); umanismului socialist (protecția inte-

reselor tuturor cetățenilor în baza legii și renunțarea la pedeapsa de tip *răzbunare*).

În cadrul catalogării principiului egalității de drept în calitate de principiu al răspunderii juridice, trebuie să ținem cont de următoarele.

- Întrucît pornim de la unitatea responsabilității și răspunderii juridice și de la natura sa de apărare și reglementativă, observăm că raporturile de răspundere juridică născute în baza comiterii faptei ilicite sînt reglementate prin metoda jurisdicțională. În acest caz principiul egalității de drept se manifestă în calitate de imperativ material-procesual corespunzător, adresat participanților raporturilor răspunderii juridice. La realizarea responsabilității juridice se utilizează metoda reglementării pozitive, specificul căreia constă în faptul că subiectele responsabilității în mod benevol și individual execută imperativele legii. Aici principiul egalității de drept se manifestă ca un imperativ unic comun tuturor – de a respecta și a executa dispozițiile normelor juridice.

- După cum se știe, cel mai mult au fost tratate principiile răspunderii în doctrina penală și au fost reglementate de normele penale și cele procesual-penale. Reieșind din această particularitate, considerăm că aceste principii fundamentează toate formele de

răspundere juridică. În mod evident, nu putem absolutiza concluzia dată. Totuși, din punctul de vedere al conținutului lor, principiile răspunderii juridice tind să-și imprime amprenta standardelor reglementate de normele penale și procesual-penale. E important în acest sens și faptul că toate formele răspunderii juridice de ramură sînt legate între ele. Acest lucru se datorează mecanismului unic de reglementare a raporturilor sociale. În virtutea acestui fapt, toate formele răspunderii juridice sînt parte a asigurării regimurilor legale ale ramurilor de drept concrete. Spre exemplu, regimul juridic administrativ este asigurat de o paletă largă de metode de constrîngere, reglementate de legislația administrativă și cea penală. Aceste metode le vizează atît pe persoanele fizice, cît și pe cele juridice. Utilizarea pe larg a constrîngerii administrative și, în special, de răspunderea contravențională, uneori și de răspunderea penală, se datorează esenței regimului juridic administrativ și reglementării detaliate a imperativelor legii codului contravențional și ale legislației penale.

Cele menționate ne permit să interpretăm egalitatea de drept ca pe un principiu al răspunderii juridice, care indică asupra egalității tuturor în fața normelor răspunderii juridice, și asupra egalității tu-

turor participanților raporturilor juridice de apărare și de reglementare a acesteia în baza obiectului comportamentului conform normelor de drept și a formelor de realizare a acestor raporturi.

Conținutul egalității de drept ca principiu al răspunderii juridice se modifică în corespundere cu scopurile, natura reglatoare de apărare și formele de realizare a răspunderii juridice și se exprimă în următoarele: stabilirea de baze materiale, forme de naștere și stingere unice a raporturilor juridice de răspundere; inevitabilitatea tragerii la răspundere a tuturor subiectelor care au comis fapte ilicite; egalitatea limitelor pedepsei pentru comiterea aceleiași infracțiuni; concurența și egalitatea în drepturi a părților procesului de realizare a răspunderii juridice.

Recenzent:

Dumitru BALTAG,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Referințe bibliografice

1. Baltag Dumitru. *Teoria răspunderii juridice: aspecte doctrinale, metodologice și practice*. Teza de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2008.
2. Beccaria C. *Despre infracțiuni și pedepse* (traducere de A. Roșu), București: Ed. Științifică, 1965, p. 95.
3. Базылев Б. *Юридическая ответственность (теоретические вопросы)*. Красноярск: Изд-во Красноярского института, 1985, 120 с.
4. Costin Mircea N., *Răspunderea juridică în dreptul Republicii Socialiste România*. Cluj: Ed. Dacia, 1974, 220 p.
5. Кудрявцев Б. *Закон, поступок, ответственность*. Москва: Наука, 1986, 448 с.
6. Jean Michel le Forges. *Droit administratif*. Paris: Presses Universitaires de France, 1991, 380 p.
7. Mihai Gh. Motică. *Fundamentele dreptului*. Vol. IV, București: Ed. C.H.Beck, 1999, 288 p.
8. Нерсесянц В. *Общая теория права и государства*. Москва. Изд. НОРМА-ИНФРА, 1999, 535 с.
9. Poalelungi M. *Conduita legală și justiția*. Chișinău, 2007, p. 57.
10. Popa Nicolae. *Teoria Generală a Dreptului*. București: ACTAMI, 1998, 336 p.
11. Vonica Romul Petru. *Introducere generală în drept*. București: Lumina Lex, 2000, 599 p.
12. Лейст О. Дискуссия об ответственности. Проблемы и перспективы. В журнале: Вестник МГУ. Серия 11: Право, 1981. № 2, 45 с.
13. Рагузина О. В. *Гуманизм и справедливость юридической ответственности в публичном и частном праве*. Дисс. канд. юрид. наук, Саратов, 2001, 143 с.
14. Шабуров А. С. *Юридическая ответственность*. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов, Москва, 1997, 480 с.
15. Яковлев В. Ф. *Гражданско-правовой метод регулирования общественных отношений*. Свердловск, 1972.
16. Заднепровская М. В. *Осуществление юридической ответственности и социалистическая законность*. Дисс. канд. юрид. наук, Москва, 1984, с. 68ю
17. Завьялов Д. Ю. *Конституционная ответственность как особый вид юридической ответственности*. Автореф. дисс. канд. юрид. наук, Волгоград, 2002.

EUTANASIA ȘI DREPTUL LA VIAȚĂ

Alexandru VASILACHI,
magistru în drept

SUMMARY

Euthanasia: The word “euthanasia” comes straight out of the Greek – “eu”, goodly or well + “thanatos”, death = the good death -- and for 18th-century writers in England that was what euthanasia meant, a “good” death, a welcome way to depart quietly and well from life.

The most commonly understood meaning of euthanasia today is more than the old dictionary definition of dying well – a good and easy death. It refers, for example, to the situation when a doctor induces the death with a lethal injection, of a patient who is suffering unrelievably and has persistently requested the doctor to do so.

Eutanasia, noțiune și metodă, a suscitat din Antichitate și pînă în zilele noastre numeroase discuții cu implicații filozofice, psihologice, medicale, juridice, morale, religioase etc., atît în mediul academic, cît și în viața de zi cu zi.

În spațiul public discursul este polarizat între cei care consideră că dacă omul are dreptul la viață, are și dreptul la moarte și cei care consideră viața ca fiind un dat care transcende controlul uman [9].

Concept. Definiția și terminologia eutanasiei a cunoscut mai multe schimbări în decursul diverselor etape istorice. Etimologic, cuvîntul *eutanasie* provine din limba greacă – „euthanasia” (εὐθανασία), astfel, *eu* înseamnă bun și *thanatos* – moarte: “moarte bună, moarte frumoasă, moarte ușoară”, termen care a evoluat, în prezent semnificînd actul de a suprima viața altei persoane, la cererea acesteia, în scopul minimizării suferințelor.

Trebuie precizat că termenul

eutanasie a fost introdus de Francis Bacon (1561–1626), care i-a acordat un sens pur filozofic. În accepțiunea sa, eutanasia semnifică o „moarte bună, liniștită, fericită”. Eutanasia implică un ansamblu de acțiuni sau inacțiuni medicale, avînd suport etico-juridic și fiind în interesul bolnavului, în sensul în care duce la scurtarea suferințelor lui, care în momentul actual, din punct de vedere al științei medicale, nu beneficiază de un tratament etiologic, ci dimpotrivă – prognosticul este un sfîrșit apropiat și inevitabil [11, p. 198].

„Dicționarul explicativ al limbii române” (1998) dă următoarea definiție: „*eutanasia* este o metodă de provocare a unei morți nedureroase unui bolnav incurabil, pentru a-i curma o suferință grea și îndelungată” [3, p. 352]. Dicționarul juridic penal definește eutanasia ca: „uciderea săvîrșită sub un impuls de milă pentru a curma chinurile fizice ale unei persoane care suferă de o boală incurabilă și

a cărei moarte este, din această cauză, inevitabilă” [1, p. 107]. „Dicționarul de medicină” Larousse definește eutanasia ca „activitate care constă în pregătirea unei morți fără suferințe, unui bolnav atins de o boală incurabilă, care antrenează dureri intolerabile” [2, p. 224]. Dicționarul Webster definește eutanasia ca „act medical sau practică medicală prin care se suprimă viața sau se permite moartea unor indivizi (oameni sau animale), bolnavi sau traumatizați, incurabili, în mod relativ nedureros, fără alt beneficiu decît recunoașterea bolnavului” [5]. În viziunea cercetătoarei M. Vidaicu, aceste definiții general-explicative determină sensul multifuncțional al termenului *eutanasie*: “metodă de provocare a morții”, “ucidere”, “activitate de pregătire a morții”, “act medical”, legate în principal de lipsirea de viață a unei persoane bolnave incurabil [12, p. 32].

Astfel, eutanasia este procesul prin care o viață umană este luată

de către o altă persoană, pentru a evita efectele chinuitoare ale unei boli. În limbajul curent, susțin specialiștii, eutanasia desemnează prescurtarea voluntară a vieții de către medic, la cererea explicită a unui pacient, prin anumite mijloace. Scopul urmărit nu este, în sine, neapărat de scurtare a vieții; el presupune evitarea prelungirii inutile a durerii și suferinței. Deci, eutanasia poate fi definită ca fiind acea metodă de provocare de către medic a unei morți timpurii nedureroase unui bolnav incurabil, pentru a-i curma o suferință grea și prelungită [6, p. 293-294].

Clasificare. În literatura de specialitate, eutanasia a fost clasificată în funcție de două criterii:

- acordul pacientului (voluntară, nonvoluntară și involuntară);
- modul și mijloacele de realizare (eutanasia activă și pasivă).

Acordul pacientului exprimă voința sa, arată dacă este sau nu este o persoană competentă, adică dacă are sau nu are capacitatea de exprimare liberă a consimțământului informat (informare și înțelegere a realității diagnosticului și pronosticului bolii sale și a alternativelor de îngrijire); de asemenea, se are în vedere ca pacientul să nu prezinte o simptomatologie depresivă tratabilă.

Modul și mijloacele de realizare se referă la modul în care acționează medicul, fie prin mijloace active (prin recurgere la un proce-

deu tanatogen), fie prin neînstituirea ori limitarea, întreruperea unor măsuri terapeutice [9].

După criteriul voinței bolnavului, a consimțământului și a capacității de integrare a acestuia în sfera socialului, dar și a nivelului de informare asupra realității diagnosticului și prognosticului bolii sale, eutanasia poate fi [11, p. 198]:

- **voluntară**, atunci când bolnavul aflat în stadiu terminal este competent, având discernământ neafectat de boală, fără să sufere de o depresie tratabilă, solicitând în mod repetat medicului curant scurtarea suferințelor din cauza durerilor insuportabile și/sau a pierderii demnității, fiind conștient că nu mai există nici un fel de soluție terapeutică. Toate referințele permanente în privința legalizării s-au făcut și se fac numai la această categorie de eutanasia.

- **involuntară**, atunci când pacientul, deși are capacitatea de a decide, nu este consultat asupra gestului aducător de moarte sau a declarat anterior că nu dorește să i se practice eutanasia. Practic, persoana ar fi fost în măsură să-și dea sau să se abțină să-și dea consimțământul, dar nu și l-a dat, fie că a fost întrebată, dar s-a abținut să și-l dea, fiindcă dorea în continuare să trăiască. În cazul eutanasiilor involuntare uneori se ignoră voința exprimată a persoanei de a

refuza eutanasia (sînt cazuri rare, de regulă întîlnite în caz de război, calamități naturale etc., cu multe victime, cînd ajutorul medical este concentrat asupra persoanelor cu șanse de supraviețuire, în defavoarea persoanelor grav rănite, la care moartea poate surveni în următoarele minute sau ore [9]);

- **nonvoluntară**, atunci cînd se pune capăt vieții unui bolnav care nu poate alege el însuși între a trăi și a muri, acordul subiectului neputînd fi obținut din cauza stării lui mintale sau fizice. Se întîlnește în cazurile de feteși, nou-născuți plurimalformați, a bolnavilor inconștienți, a celor aflați în stare vegetativă persistentă, în cazurile pacienților cu boli mintale severe sau care, din motivul unor boli sau unor accidente, nu sînt autonomi (au pierdut capacitatea de a acționa în mod responsabil), fără însă ca înainte de boală sau accident să fi menționat dacă într-o asemenea situație ar dori sau nu eutanasia. Cazurile în care, pentru întreruperea vieții, consimțământul este acordat de familie sau este obținut printr-o hotărîre judecătorească, sînt asimilate eutanasiilor nonvoluntare.

După criteriul acțiunii medicului, se disting două tipuri de eutanasia:

- **activă** (*mercy killing* = omorul din milă) apare atunci cînd moartea este produsă în mod deliberat și activ, prin mijloace poziti-

ve. Acest tip de eutanasiie presupune intervenția unei persoane (care nu este în mod necesar medicul curant) în producerea morții, prin utilizarea unui mijloc tanatogen (supradozări medicamentoase, inhalare de monoxid de carbon sau anestezice, injecții intravenoase cu aer, insulină sau clorură de potasiu);

- **pasivă** (*letting die, mercy dying* = lăsarea să moară, lăsarea în mila „lui Dumnezeu”, lăsatul „în plata Domnului”) apare atunci când moartea este produsă în mod deliberat prin neînstituirea sau întreruperea unor măsuri obișnuite de nutriție sau tratament. Ea presupune grăbirea morții unei persoane, de către medic, prin: îndepărtarea echipamentului de susținere a vieții; întreruperea oricărui tratament intensiv; întreruperea administrării de apă și hrană; acordarea doar a unor îngrijiri minime, de confort. Procedurile de acest gen sînt aplicate în cazul: bolnavilor incurabili aflați în stadii terminale, în care oricum moartea naturală va surveni curînd; persoanelor cu stare vegetativă persistentă – indivizi cu leziuni cerebrale importante, care se află într-o comă din care nu-și vor mai reveni niciodată. Eutanasia pasivă constă, deci, în lipsa aplicării sau întreruperea unui tratament care ar putea prelungi viața.

Dincolo de această clasificare, ținem să precizăm că în studiile de

specialitate și în practica medicală se face deosebire între *eutanasiie* și *suicidul asistat medical* (SAM). Astfel, eutanasiia presupune actul deliberat de a pune capăt vieții unui pacient cu intenția de a curma suferința acestuia. Sinuciderea asistată medical (SAM) reprezintă moartea unui pacient ca urmare directă a “ajutorului” dat de un medic. Cu toate acestea, oricare ar fi argumentele folosite pentru eutanasiie sau SAM, aceasta nu reprezintă altceva decît uciderea pacientului [4].

Eutanasiia: argumente pro și contra. În lume nu există un consens în abordarea eutanasiiei și a suicidului asistat medical. Susținătorii eutanasiiei și suicidului asistat medical aduc patru argumente pentru a justifica aceste practici [11, p. 200-201]:

1. *Argumentul compasiunii* în fața unei suferințe majore, boli incurabile care produce o degradare fizică și psihică neacceptată de pacient. În astfel de situații, gestul apare ca un act de compasiune pentru persoana a cărei viață a devenit de nesuportat.

2. *Argumentul dreptului de a muri*, conform căruia pacientul are dreptul să ceară finalul chinurilor și clamarea suferinței. Acest argument este privit ca parte a dreptului de autonomie, prin care pacientul are dreptul de a lua hotărîri în legătură cu orice aspect al tratamentului.

3. *Argumentul progresului social*, potrivit căruia societatea ar avea obligația de a-i elimina din cadrul ei pe cei care nu fac față din punct de vedere fizic și mintal. Aceasta are la bază teoria utilitaristă, cunoscută sub numele de *darwinism social*, teorie populară în Germania nazistă.

4. *Argumentul necesității economice* are în vedere costurile ridicate pentru îngrijirea medicală și socială a celor care ar putea fi candidați pentru eutanasiie. Într-adevăr, costul îngrijirii acestor pacienți poate fi foarte mare, iar motivațiile susțin că legalizarea și trecerea la efectuarea eutanasiiei ar putea permite ca o parte din sume să fie redistribuite în alte sectoare, în folosul îmbunătățirii serviciilor medicale pentru populație.

Vom preciza în context că cei care promovează eutanasiia fac o distincție între “viața biologică” (pe care o compară cu viața animalelor și plantelor) și “viața biografică” (care, înseamnă scopuri, ambiții și activități, care, “ne fac utili” și ne trasează drumul în viață). Susținătorii eutanasiiei consideră că pierderea “vieții biografice” înseamnă pierderea celor mai importante scopuri și activități, care “ne face inutili”. Prelungirea “vieții biologice” ar însemna prelungirea unor suferințe ale bolnavului incurabil și condamnarea familiei și a societății la cheltuieli excesive, pentru a menține în viață o “persoană inutilă” [10].

Oponenții eutanasiei și suicidului asistat aduc, la rîndul lor, cinci argumente pentru a-și justifica opțiunea [11, p. 201]:

1. Eutanasia este prea radicală, adică distruge o problemă în loc să o rezolve. Sfirșind viața pacientului, îl privează pe acesta de speranță și de orice posibilitate de a regreta sau de a se răzgîndi. În cazul durerilor intolerabile distruge întregul sistem nervos, în loc să distrugă doar locul de percepție a durerii.

2. Eutanasia nu are justificare etică, adică există un principiu etic al totalității, care îngăduie sacrificarea unei părți de dragul întregului. Nu există un principiu invers, de a sacrifica întregul de dragul unei părți. Ar fi ilogic și neetic.

3. Eutanasia este inadmisibilă legal, motiv pentru care, din cauza posibilităților de abuz, majoritatea țărilor nu au legalizat-o pînă în prezent. Există riscul ca să înceapă cu cazuri adevărate deucidere din milă și la cererea bolnavului, ca apoi să ajungă la eutanasie nonvoluntară generalizată, practică pe motive politice, sociale sau rasiale.

4. Eutanasia este greu de pus în practică, deoarece trebuie dusă la îndeplinire de medici, iar medicii au o formație în scopul păstrării vieții, și nu a distrugerii ei.

5. Eutanasia devine tot mai puțin necesară, deoarece cînd s-au avansat ideile ce susțineau eutana-

sia, în anii '30 ai sec. XX, nu erau cunoscute conceptul și practica medicinei paliative ("îngrijirea paliativă" constă în îngrijirea activă și totală a pacienților ce au o boală incurabilă, într-o fază avansată/terminală); scopul este de a înlătura durerea, de a alina simptomele supărătoare și de a menține cel mai înalt nivel posibil de calitate a vieții pe perioada în care va mai trăi pacientul; scopul nu este de a amîna sau a grăbi moartea [9]). Nu era încă înțeles mecanismul acțiunii opiaceelor în controlul durerii, iar alte metode și medicamente nu se cunoșteau. Odată cu abordarea eficientă a simptomatologiei supărătoare, cu dezvoltarea sistemului ospiciilor și al caselor de sănătate, necesitățile de eutanasie scad în mod simțitor.

Eutanasia versus dreptul la viață (aspecte juridice). Dreptul la viață este o valoare fundamentală și prioritară a lumii contemporane, fiind promovată pe diferite canale legislative, politice, educaționale, culturale și media. Viața însăși a omului este un scop în sine în toate societățile civilizate, iar recunoașterea acestui imperativ are o semnificație juridică și morală, deopotrivă întîlnită pe întreg mapamondul.

Valoarea deosebită a dreptului la viață (implicit și a vieții) este confirmată în mod tranșant de reglementarea acestuia în cele mai importante instrumente juridice

internaționale. Astfel, *Declarația Universală a Drepturilor Omului* stabilește în art. 3 că „orice om are dreptul la viață, libertate și la inviolabilitatea persoanei”. *Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale* consacră, în art. 2, că „dreptul oricărei persoane la viață este protejat de lege. Moartea nu poate fi aplicată în mod intenționat, decît în executarea unei sentințe capitale pronunțate de către un tribunal, în cazul în care infracțiunea este sancționată de lege cu această pedeapsă”, iar *Pactul privitor la drepturile civile și politice* stabilește, în art. 6 pct. 1, că „dreptul la viață este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar”.

Majoritatea covîrșitoare a statelor lumii protejează prin lege dreptul la viață și resping, implicit, recunoașterea dreptului la moarte asistată, incriminînd eutanasia. Acest fapt a determinat adresarea unor cetățeni la Curtea Europeană a Drepturilor Omului cu solicitarea de a li se acorda sprijin pentru declanșarea propriei morți, întrucît dreptul țării căreia aparțineau interzicea eutanasia. Pentru elucidarea și reglementarea acestei probleme, a fost adoptată Recomandarea nr. 1419/1999 a Consiliului Europei, care își argumentează poziția adoptată (antieu-

tanasie) prin următoarele precizări de fond [7, p. 13]:

1) Dreptul la viață este un drept garantat, așa cum se stipulează în art. 2 al Convenției Europene privind Drepturile Omului.

2) Misiunea oricărui stat este de a-și îngriji propriii cetățeni, și nu de a le aduce moartea în mod intenționat (chiar dacă unii dintre ei o solicită expres) – „indiferent de motive și dorința de a muri exprimată de un bolnav incurabil sau de un muribund, nu se poate servi ca justificare legală pentru acțiuni destinate a conduce la moarte și nu constituie un fundament juridic pentru a cauza moartea altei persoane”. Rațiunea dreptului și a medicinei este, în genere, aceea de a proteja viața, și nu de a o suprima. Dacă dreptul acceptă eutanasia, atunci statul cu o asemenea normă legală trebuie să-și asume toate consecințele inerente aplicării acesteia.

Astfel, este posibil ca anumiți oameni să-și dorească moartea, fiind constrânși ori manipulați de alți oameni. De asemenea, între medici și pacienți s-ar putea instala un climat de suspiciune și neîncredere, știut fiind faptul că halatul alb (medicul, asistenta ș.a.) reprezintă salvarea, simbolul absolut și inconfundabil al luptei cu bolile și pericolele la care sînt expuși oamenii. Imaginea socială a medicului ar fi grav afectată atîta vreme cît, în raport cu unii paci-

enți, acesta ar avea rolul de “salvator”, în timp ce în raport cu alții ar avea rolul de “călău”. Apoi, așa cum în justiție nu sînt excluse erorile de judecată, tot așa pe tărîm medical nu sînt excluse anumite erori de formulare a unui diagnostic ori de susținere neîntemeiată a unor concluzii șocante privind evoluția unei boli. Este posibil ca o “sentință” de ordin medical să fie rezultatul unor analize incomplete sau false, unor interpretări greșite, a judecății superficiale în alegerea unui diagnostic. Un medic iresponsabil ar putea comunica unui pacient un diagnostic greșit, făcîndu-l să creadă că are o boală incurabilă și că se află într-o fază terminală de viață, fapt care i-ar provoca o decizie imediată de autosuprimare. Dacă decizia ar fi pusă în aplicare, atunci pacientului nu i s-ar mai lăsa nici o șansă reală de recuperare a propriei vieți. Ca atare, individul este răspunzător de alegerea făcută, însă dacă aceasta este capitală – curmarea vieții –, nu e nevoie de aportul unor instituții ori specialiști pentru a-și tranșa sfîrșitul. În ordinea juridică a vieții reale, fiecare individ este răspunzător de propriile fapte [7, p. 14].

Așadar, poziția Curții Europene în această privință este una destul de fermă. Textul art. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în viziunea Curții, nu este de natură a crea un drept la

autodeterminare, potrivit căruia o persoană ar putea alege moartea, mai degrabă decît viața. În niciun caz, în opinia instanței europene, art. 2 nu conferă individului dreptul de a pretinde statului să-i permită sau să-i faciliteze decesul [8, p. 78].

În general, scopul principal al structurilor europene este de a proteja demnitatea ființelor umane și drepturile ce decurg de aici, ceea ce presupune interdicția de a provoca în mod intenționat moartea.

În ceea ce privește legislațiile diverselor state europene, acestea reflectă în mod particular problema eutanasiilor. Unele state interzic, în mod explicit, eutanasia, în timp ce altele, ca Franța, de pildă, o ignoră, pe motivul că un consimțămînt (de a muri) nu echivalează cu o justificare necesară și suficientă a respectivei opțiuni.

Trei state-membre ale Consiliului Europei – Olanda, Belgia și Elveția – au adoptat totuși legi în favoarea eutanasiilor. Potrivit sondajelor de opinie efectuate în mai multe țări, majoritatea celor intervievați s-au pronunțat de asemenea favorabil, cel puțin în cazuri particulare și limitate. Totodată, în anumite țări eutanasia este practică în afara oricărei reglementări și în pofida interdicției oficiale.

Generalizînd, vom accentua că trăim o epocă a paradoxurilor. În prezent, toate statele europene (și numeroase alte state) au abolit pe-

deapsa cu moartea și se militează în continuare pentru abolirea pedepsei cu moartea în toate țările, dar se tolerează sau se legalizează eutanasierea activă. În plus, în toate țările, inclusiv în cele care au legalizat eutanasierea oamenilor, au loc luări de poziție și manifestații mai mult sau mai puțin violente împotriva eutanasierii animalelor și mai ales a câinilor vagabonzi, dar se acceptă eutanasierea oamenilor din “rațiuni umanitare”.

Trăim într-o epocă în care ni se spune că totul este făcut pentru ca viața să fie cât mai ușoară. Dar, în același timp, nu trebuie să uităm că un acces ușor la eutanasiere poate implica și riscul folosirii ei ca o soluție de comoditate. Dacă viața are asperități, de ce le-am suporta?

Progresele științei, medicina modernă au mărit alternativele terapeutice, au dus la o creștere a speranței de viață și la o multitudine de mijloace de îngrijire a bolnavilor incurabili, pentru a le permite o viață demnă, de cele mai multe ori lipsită de suferințe. Cu toate acestea, în multe țări din lume, printre care și în țara noastră, aceste posibilități sînt accesibile doar unui segment al populației care dispune de sursele financiare necesare, restul oamenilor rămînînd în așteptare, sărăcia condamnîndu-i la “eutanasierea pasivă cauzată indirect de către stat”.

Referințe bibliografice

1. Antoniu G., Bulai C., Chivulescu Gh. *Dicționar juridic penal*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.

2. *Dicționar de Medicină Larousse*. București: Univers Enciclopedic, 1998.

3. *Dicționar explicativ al limbii române*. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998.

4. *Eutanasia și sinuciderea asistată. Raport comun al medicilor*. Octombrie 2005. <http://provitabucuresti.ro/docs/bioetica/eutanasia.sinuciderea.asistata.pdf>.

5. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/euthanasia>.

6. Moldovan A. T. *Tratat de drept medical*. București: All Beck, 2002.

7. Otovescu-Frăsie C., Băndoiu A. *Respectarea dreptului la viață versus eutanasiere*. În: Revista Română de Bioetică, vol. 7, nr. 2, aprilie – iunie 2009.

8. Selejan-Guțan B. *Protecția europeană a drepturilor omului*. București: Editura C.H. Beck, 2006.

9. Teodorescu R., Călinescu E. *Eutanasierea – controverse actuale (I)*. În: Revista Română de Psihiatrie, 2010, nr. 1. <http://www.e-psihiatrie.ro/articol/euthanasia-current-controversy-i-eutanasierea-controverse-actuale-i-radu-teodorescu-elena-calinescu>.

10. Teodorescu R., Călinescu E. *Eutanasierea – controverse actuale (II)*. În: Revista Română de Psihiatrie, 2010, nr. 2. <http://www.e-psihiatrie.ro/articol/euthanasia-current-controversy-second-part-eutanasierea-controverse-actuale-partea-a-ii-a-radu-teodorescu-elena-calinescu>.

11. Tünde P., Șamotă I. *Eutana-*

sia: pro și contra. A XXXIX-a Reuniune Națională de Istoria Medicinii, 12-15 iunie 2008. Brașov, 2008.

12. Vidaicu M. *Aspectele juridico-penale ale eutanasiei*. Chișinău: Tipografia Sirius SRL, 2009.

PRINCIPIILE ȘI OBIECTIVELE DE BAZĂ ALE LEGISLAȚIEI ȘI ALE POLITICILOR UE ÎN SFERA ACHIZIȚIILOR PUBLICE

Alina CODREANU,
magistru în drept

SUMMARY

Public procurement reform at national level involves a transparent procedure of achievement, based on certain principles and objectives. European directives, at local level, implies certain important principles which should be followed when carrying out public procurement. The most important objectives for the community are: fair competition, transparency, equal treatment, mutual recognition. These objectives find more and more application at a national level, the harmonization of public procurement legislation being a premise for development of public-private partnerships.

REZUMAT

Reforma în domeniul achizițiilor publice, la nivel național, implică o procedură de realizare transparentă, bazată pe anumite principii și obiective. Directivele europene, la nivel comunitar, implică anumite principii absolut necesare de urmat în cadrul realizării contractelor de achiziții publice. Dintre cele mai importante obiective comunitare, menționăm: concurența loială, transparența, egalitatea de tratament, proporționalitatea, recunoașterea reciprocă. Deși inițial realizate la nivel național, acestea își găsesc tot mai multă aplicare, or armonizarea legislației în domeniul achizițiilor publice este o premisă importantă pentru dezvoltarea parteneriatelor public – privat.

Achizițiile publice constituie procesul prin care autoritățile publice, inclusiv agențiile guvernamentale și cele publice de la toate nivelurile, achiziționează bunuri și servicii sau contractează lucrări. Aceste contracte reprezintă peste 16% din produsul intern brut (PIB) al Uniunii Europene, având o pondere considerabilă pe piața unică.

Achizițiile publice sînt reglementate de anumite conduite, astfel că relațiile care apar între subiectele participante cu privire la achizițiile publice se realizează în baza unor principii absolut necesare. Autoritățile contractante încearcă să se asigure că, prin procesul de achiziții publice, se consumă efectiv, eficient, în mod etic, echidistant și transparent fondurile publice alocate autorității respective în decursul unei perioade.

În acest sens, cadrul legislativ european, dar și cel din Republica Moldova, pentru achizițiile publice enunță cîteva principii mai importante [3, art. 6].

1. eficiența folosirii fondurilor publice
2. nediscriminarea
3. tratamentul egal
4. recunoașterea reciprocă
5. transparența
6. proporționalitatea
7. asumarea răspunderii.

Pîna la adoptarea legislației UE în domeniul achizițiilor publice, doar 2% din contractele de achiziții publice în Uniunea Europeană se acordau firmelor dintr-un alt stat-membru decît cel în care a fost eliberată invitația la licitație. Această lipsă a concurenței deschise și eficiente a constituit una dintre cele mai evidente obstacole

pentru realizarea pieței unice și susținute de mai multe măsuri naționale, inclusiv campanii și inițiative de tip „cumpără produsul autohton”, sprijinite de guvern. De asemenea, ridicarea costurilor pentru autoritățile contractante, lipsa concurenței pe piața internă a UE în anumite industrii-cheie (de ex., telecomunicații) au inhibat dezvoltarea companiilor europene, care au fost competitive pe piețele mondiale [5]. Astfel, în abordarea armonizării legislației privind achizițiile publice, UE a decis să-și coordoneze procedurile de achiziții publice urmate în diferite țări și a urmărit să încurajeze mai multe întreprinderi să participe la licitații și tendere pentru obținerea contractelor de achiziții publice, inclusiv prin elaborarea unui șir de instrumente de stimulare a participării furni-

zorilor. Acest lucru a urmat logica precum că o piață cu adevărat unică și deschisă ar putea fi realizată doar atunci când toate întreprinderile vor putea concura pentru contracte pe bază de egalitate.

Dintre principalele obiective ale legislației și politicii UE privind achizițiile publice, putem enunța fenomenul *concurenței*, care este, în general, un lucru bun pentru atribuirea nediscriminatorie a contractelor de achiziții publice. E de menționat și utilizarea rațională a finanțelor publice care este cel mai eficient garantată prin alegerea celei mai bune oferte. De asemenea, ofertanții trebuie să se bucure de acces pe piața internă (în UE) și pe piețele țărilor terțe, pe baza existenței oportunităților de afaceri eficiente și fără obstacole. Aceste obiective sînt transpuse în legislația comunitară cu referire la o serie de principii absolut necesare de urmat [1].

Ca și legislația națională, cea comunitară expune *transparența* ca un principiu de bază, aceasta însemnînd că procesul de achiziții publice trebuie să fie previzibil și deschis. Legislația UE urmărește să asigure un nivel minim de transparență în atribuirea contractelor la care se aplică diferite directive. Procedura pentru compararea ofertelor trebuie să respecte, la fiecare etapă, principiul transparenței, astfel încît să permită egalitatea de șanse pentru toate părțile participante la licitație în elaborarea ofertelor lor. Cu toate acestea, principiul transparenței

nu se aplică atunci cînd contractul a fost atribuit. Importanța acordată principiului transparenței este una considerabilă, astfel că Curtea Europeană de Justiție (CEJ) a extins aplicarea acestuia dincolo de sfera de aplicare a anumitor directive și la alte tipuri de achiziții publice.

Mai întîi de toate, CEJ a observat că numai prin respectarea deplină și corectă a principiului transparenței partea participantă la licitație sau instanța judecătorească poate stabili dacă, în cadrul unei licitații, a existat concurența deschisă și egalitatea de tratament între părți. Într-adevăr, anume lipsa de transparență generează atribuirea unui contract ilegal, care constituie cea mai gravă încălcare a legislației europene în domeniul achizițiilor publice. De altfel, principiul transparenței se manifestă în următoarele:

- există o obligație de a utiliza proceduri deschise și restrînse;
- utilizarea procedurii negociate constituie o excepție de la obligația de a folosi procedura de licitație deschisă și restrînse;
- răspunsurile la întrebările adresate de părțile participante la licitație înainte de termenul-limită pentru achiziții publice trebuie să fie distribuite tuturor părților interesate;
- obligația de a emite un contract de achiziții publice și notificările de atribuire;
- interdicția privind divizarea contractelor, astfel încît acestea să scadă sub pragurile relevante;
- obligația de a dezvălui toate

criteriile materiale, termenele de livrare, motivele de respingere a ofertelor, motivele de atribuire a contractului ofertantului cîștigător.

Piața comunitară urmărește să susțină orice măsură care ajută la asigurarea transparenței în domeniul achizițiilor publice, inclusiv utilizarea tehnologiilor informaționale. Pentru a îmbunătăți transparența procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice, UE, în strînsă colaborare cu statele-membre, a lansat SIMAP [5] – un sistem de informare cu privire la contractele de achiziții publice europene, menit să contribuie la utilizarea optimă a noilor tehnologii informaționale. În plus, Comisia Europeană permite potențialilor furnizori să consulte LEZ (Licitații electronice zilnice), baza de date privind mai multe invitații de participare la licitații a entităților contractante.

Concurența deschisă nu este declarată în mod expres drept principiu, precum sînt transparența și egalitatea de tratament. Totuși, realizarea unei concurențe deschise constituie încă un principiu fundamental și scopul primordial al regimului achizițiilor publice. Într-adevăr, spre deosebire de transparență și tratamentul egal, concurența este unul dintre termenii cel mai frecvent și repetat utilizați în textele directivelor. Textele directivelor se referă, de regulă, la un ideal, conținînd fraze de genul: „concurența veritabilă”, „concurența eficientă de piață”, „crește-

rea concurenței”, „a asigura utilizarea optimă a finanțelor publice prin intermediul unei concurențe largi”, „nu provoacă nici o denaturare a concurenței”, „garantarea deschiderii procesului achizițiilor publice către concurență” etc. [4].

Una dintre cele mai clare obligații legale în ce privește concurența este cea ce se referă la standardele tehnice. Aceste standarde sînt utilizate pentru a specifica bunuri și servicii care urmează să fie achiziționate. Ofertele trebuie să demonstreze că acestea îndeplinesc standardele tehnice pentru a fi evaluate. Prin urmare, în cazul în care ele nu le îndeplinesc sau nu le pot îndeplini, li se interzice participarea la licitație. Riscul aici constă în definirea prea restrictivă a standardelor și, astfel, în împiedicarea concurenței sau denaturarea acesteia, sau nesporirea concurenței.

Orice piață de desfacere a unui produs sau serviciu este determinată de numărul de furnizori ai aceluiași produs sau serviciu de pe această piață sau celor care sînt „substituibile” – adică un produs sau un serviciu diferit sau similar, care poate atinge aceleași performanțe sau cerințe funcționale. Astfel, atunci cînd specificațiile tehnice sînt întocmite prea restrictiv, prin excluderea de produse și servicii care sînt substituibile celor specificate, concurența este limitată, deoarece prețurile vor crește și cu numărul mai mic de furnizori. În acest context, directivele UE expun foarte clar că specificațiile

tehnice trebuie să nu aibă ca efect crearea unor obstacole nejustificate în calea deschiderii achizițiilor publice către concurență.

Prin urmare, creșterea capacității autorităților contractante de a elabora specificații tehnice cît mai larg posibil, după publicitatea și desfășurarea unei proceduri deschise sau restrînse, are un efect foarte important asupra intensificării concurenței și reducerii prețurilor.

Egalitatea de tratament este un alt principiu formalizat drept exigență legislativă în directive. Este similar principiului nediscriminării și deseori cele două principii sînt menționate împreună. Însă, în timp ce nediscriminarea se referă la originea geografică, locul de stabilire sau cetățenie, egalitatea de tratament ține mai mult de dreptul concurenței și îl mărește [4]. În mod similar, aceasta este descrisă ca un drept de echitate. Însă ea poate fi descrisă și ca dreptul la *egalitatea de șanse* în procesul de achiziționare. Acest lucru nu se traduce ca un drept la o cantitate egală de lucru, ci ca un drept egal de acces la informație și la apreciere în cadrul unui și aceluiași proces de evaluare, iar dreptul la egalitate trebuie să fie respectat nu doar în ceea ce ține de cantitatea informațiilor dezvăluite, ci și în ceea ce privește momentul în care acestea sînt divulgate. De fiecare dată cînd o parte obține acces la mai multe informații sau la o dată anterioară, atunci are loc o încălcare

a egalității de tratament care compromite procesul de achiziții.

Prin urmare, principiul egalității de tratament poate fi respectat doar prin menținerea neutralității în timpul procesului de achiziții publice, planificarea cînd și cum o autoritate contractantă va comunica cu părțile participante la licitație, precum și prin pregătirea în prealabil a formulei în baza căreia vor fi evaluate ofertele. Alte principii dintre cele care reglementează și sprijină îndeosebi transparența procesului de achiziții publice, și anume concurența deschisă și egalitatea de tratament, sînt cel mai des citate și de anvergură. Cu toate acestea, regimul de achiziții publice funcționează și pe baza altor principii, acestea fiind menționate în contexte specifice.

Principiul nediscriminării nu este de fapt un principiu secundar în procesul de achiziții publice, dar mai degrabă este un imperativ și o obligație în legislația comunitară și poate fi găsit în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, ca un drept cu titlu executoriu atît pentru Stat, cît și pentru persoane fizice [2].

Principiul proporționalității prevede că orice măsură aleasă de către o autoritate contractantă sau un organ de control ar trebui să fie în același timp necesară și adecvată în funcție de obiectivele urmărite. De exemplu, specificațiile tehnice trebuie să fie atît necesare, cît și adecvate în ceea ce privește performanțele și cerințele funcționale ale ofertei. În conse-

cință, autoritățile contractante nu pot impune condiții care sînt excesive și disproporționate față de obiectul licitației.

Principiul recunoașterii reciproce este o extensie a principiilor nediscriminării și egalității de tratament. Aceasta înseamnă că acreditările sau calificările pe care o ofertă le-a dobîndit într-un stat trebuie să fie considerate acceptabile atît pentru calificări, cît și pentru acreditări echivalente în statul autorității contractante. De asemenea, acest lucru înseamnă că certificatele și documentele justificative ale acestor calificări trebuie să fie acceptate ca dovadă satisfăcătoare (deși pot fi necesare traduceri adecvate sau certificate).

Principiul de minimis [5, p. 91] constituie o extensiune a principiului proporționalității și permite și presupune (spre deosebire de exigență) aplicarea normelor mai stricte privind achizițiile publice achizițiilor de valoare mai mare și aplicarea normelor mai puțin stricte achizițiilor publice de valoare mică. Cu toate acestea, în orice situație, indiferent de cît de mică este valoarea de cumpărare, principiile egalității de tratament, transparenței și concurenței deschise se aplică în continuare.

Parteneriatele public – privat au devenit o metodă foarte populară de gestionare, construire și renovare a infrastructurii sau de prestare de servicii. Parteneriatele operează în diverse sectoare – transport, sănătate publică, educație, siguranță națională, gestionarea deșeurilor și distribuția apei și a energiei. UE urmărește să asigure o concurență reală pentru parteneriatele public – privat și clarifică modul în care trebuie aplicate normele europene în cazul selecției partenerilor din sectorul privat.

La nivel național, Misiunea Uniunii Europene de Consiliere în Politici Publice pentru Republica Moldova sprijină tot mai mult autoritățile moldovene să întreprindă reformele în domeniul achizițiilor publice, pune în discuție efectele substanțiale ale reformelor asupra procesului de drept din Moldova și asupra aproximării politicilor din domeniul achizițiilor publice la standardele europene. Reforma în domeniul achizițiilor publice este una dintre prioritățile majore ale Republicii Moldova, care va contribui la asigurarea unei mai bune funcționări a economiei de piață, la combaterea corupției, consolidarea eforturilor de integrare în UE și la realizarea unei valori-

ficări optime în ceea ce privește bunurile și serviciile achiziționate de către o gamă largă de instituții publice.

Recenzent:

Alexandru ARMEANIC,
doctor în drept

Referințe bibliografice

1. *Directiva 2004/18/CE* (directiva achizițiilor publice) a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene vizînd coordonarea procedurilor de achiziții publice de lucrări, bunuri și servicii, 31 martie 2004.
2. *Directiva 2004/17/CE* (directiva achizițiilor publice) a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene vizînd coordonarea procedurilor de achiziții publice, în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale, 31 martie 2004.
3. Legea Republicii Moldova cu privire la achizițiile publice, nr. 96-XVI din 13 aprilie 2007, publicată la 27.07.2007 în Monitorul Oficial nr. 107-111.
4. Acheter social "Un guide sur les appels d'offres publics avec clauses de responsabilité sociale", Luxembourg: Office des publications de l'Union Européenne, 2011.
5. Stuart E., Dalby J., *Public procurement law and policy*, Chișinău: Sinectica-Com SRL, 2010.